

PROFESINIO BAKALAURO BAIGIAMOJO DARBO RENGIMO METODINĖS NUORODOS

Metodinė priemonė

MEDICINOS FAKULTETAS

**PROFESINIO BAKALAURO BAIGIAMOJO DARBO RENGIMO
METODINĖS REKOMENDACIJOS**

Metodinė priemonė

Kaunas

2018

Apsvarstyta Medicinos fakulteto posėdyje 2016 m. vasario 18 d. protokolo Nr. M 10-4

Pirmasis leidimas (2016 m.): doc. dr. Viktorija Piščalkienė, doc., dr. Eglė Stasiūnaitienė, lekt. dr. Rasa Tamulienė, lekt. Ilona Skridlaitė, lekt. Donatas Misiūnas.

Antrasis leidimas (2018 m.): doc. dr. Viktorija Piščalkienė, doc., dr. Lijana Navickienė, lekt. dr. Rasa Tamulienė, lekt. Ilona Skridlaitė, lekt. Donatas Misiūnas.

Recenzavo:

Prof. dr. Nijolė Savickienė, Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

Doc. dr. Lina Kaminskienė, Vytauto Didžiojo universitetas

Maketavo:

Donatas Misiūnas

Lietuvių kalbą redagavo:

Giedrutė Grigonienė

© Kauno kolegija

ISBN 978-9955-27-556-5 (internetinis)

TURINYS

PRATARMĖ	5
1. BAIGIAMOJO DARBO STRUKTŪRINIŲ DALIŲ REIKALAVIMAI.....	6
1.1. Titulinis lapas	6
1.2. Akademinio sąžiningumo deklaracija	6
1.3. Turinys	7
1.4. Lentelių ir paveikslų sąrašas	8
1.5. Sąvokos ir santrumpos	9
1.6. Santrauka (lietuvių ir užsienio kalbomis).....	9
1.7. Įvadas	10
1.8. Literatūros analizė	12
1.9. Empirinio tyrimo metodika ir rezultatų analizė	16
1.9.1. Kiekybinis tyrimas.....	16
1.9.2. Kokybinis tyrimas.....	28
1.10. Išvados ir rekomendacijos	35
1.11. Literatūra.....	35
1.12. Priedai	39
2. BENDRIEJI BAIGIAMOJO DARBO ĮFORMINIMO REIKALAVIMAI.....	41
3. BAIGIAMOJO DARBO VERTINIMAS.....	44
LITERATŪRA.....	45

PRATARMĖ

Gera tik visiška tiesa. Pusė tiesos nieko neverta

Stefan Zweig, 1881-1942

Šios atnaujintos metodinės rekomendacijos skirtos Kauno kolegijos Medicinos fakulteto visų studijų programų studentams, rengiantiems profesinio bakalauro baigiamuosius darbus, ir dėstytojams, konsultuojantiems studentus. Metodinių rekomendacijų paskirtis – susisteminti pagrindinius metodologinius studijų darbų rengimo reikalavimus, paaiškinti šių darbų turinio ir įforminimo ypatumus, apibrėžti baigiamojo darbo vertinimo kriterijus, mokyti mokslinio darbo (projekto) planavimo ir atlikimo.

Baigiamųjų darbų rengimas yra svarbi studijų proceso sudedamoji dalis, kai studentas pademonstruoja savarankiškumo lygmenį, sudaromos prielaidos atsiskleisti jo kritiniam mąstymui, komunikaciniams, informacinių technologijų, užsienio kalbos gebėjimams, iniciatyvumui, kūrybiškumui, atsakomybei.

Profesinio bakalauro baigiamasis darbas – studento savarankiškai atliktas ir įformintas darbas, rodantis studento gebėjimą taikyti studijų metu įgytas žinias ir patirtį pasirinkti mokslinę literatūrą ir ją analizuoti, formuoti darbo tikslą, uždavinius bei, tikslingai parinkus tiriamojo darbo metodus, atlikti tyrimą, suformuluoti darbo išvadas ir rekomendacijas.

Studento rengiamo profesinio bakalauro baigiamojo darbo vadovo tikslas – padėti studentui pasirinkti tiriamosios problemos sprendimo būdus ir konsultuoti studentą, kai jam kyla klausimų. Darbo vadovas turėtų rekomenduoti įvairius mokslinės bei profesinės informacijos šaltinius, reikalingus pasirinktai tyrimo problemai tyrinėti.

Lietuvoje nėra vienodų profesinio bakalauro baigiamojo darbo rengimo reikalavimų. Kiekviena aukštojo mokslo institucija nurodo savo kriterijus ir apibrėžia esminius šio proceso žingsnius. Siekiant profesinio bakalauro baigiamųjų darbų rengimo kokybės, metodinės rekomendacijos yra nuolat atnaujinamos, atkreipiant dėmesį į dažniausiai pasitaikančias tokio pobūdžio darbų rengimo klaidas ir netikslumus.

Tikimės, kad šios metodinės nuorodos leis studentui nuosekliau planuoti profesinio bakalauro baigiamojo darbo rengimą, jį atlikti ir pasirengti viešai ginti baigiamąjį darbą.

Autoriai

1. BAIGIAMOJO DARBO STRUKTŪRINIŲ DALIŲ REIKALAVIMAI

Baigiamojo darbo sudėtinės dalys (išdėstytos eiliškumo tvarka):

1. Titulinis lapas.
2. Akademinio sąžiningumo deklaracija.
3. Turinys.
4. Lentelių ir paveikslų sąrašas.
5. Sąvokos ir santrumpos.
6. Santrauka (lietuvių ir užsienio kalbomis).
7. Įvadas.
8. Literatūros analizė.
9. Empirinio tyrimo metodika ir rezultatų analizė.
10. Išvados.
11. Rekomendacijos.
12. Literatūra.
13. Priedai.

1.1. Titulinis lapas

Tituliniame lape nurodomas kolegijos pavadinimas, fakulteto pavadinimas, katedros pavadinimas, diplomanto vardas, pavardė, baigiamojo darbo pavadinimas, baigiamojo darbo rūšis, studijų programos pavadinimas (kilmininko linksniu), valstybinis studijų programos kodas, studijų krypties pavadinimas (kilmininko linksniu), puslapio apačioje diplomanto vardas, pavardė, parašas ir data, darbo vadovo mokslo laipsnis, pedagoginės pareigos, vardas, pavardė, parašas, data, darbo rengimo vieta (miestas), metai. Prieš vadovo pavardę yra rašomos pedagoginės pareigos, pavyzdžiui, *asist.*, *lekt.* ar *doc.* Jei dėstytojas turi mokslinį laipsnį, jis nurodomas prieš pareigas, pavyzdžiui, *dr.* arba *habil. dr.* Titulinio lapo pavyzdys pateikiamas 1 priede.

1.2. Akademinio sąžiningumo deklaracija

Rengiant baigiamąjį darbą būtina laikytis akademinės etikos principų. Vienas dažniausių akademinų nusižengimų – plagijavimas. Akademiniai nusižengimai kolegijoje netoleruojami. Juos nustčius taikomos įvairios nuobaudos (plačiau: nuoroda į <http://biblioteka.kaunokolegija.lt/wp-content/uploads/2018/11/Plagiato-prevencijos-sistemas-Kauno-kolegijoje-aprasas.pdf>; nuoroda į [Kauno kolegijos Akademinės etikos kodeksas](#)). Pasirašydamas akademinio sąžiningumo deklaraciją (pateikta 2 priede) baigiamojo darbo autorius asmeniškai įsipareigoja vadovautis akademinės etikos vertybėmis ir laikytis akademinės etikos kodekso.

Galimi plagiato tipai:

- svetimo darbo (pirkto, parsisiųsto iš interneto, nukopijuoto) ar jo dalių pateikimas kaip savo paties;
- svetimos idėjos ar teorijos perteikimas ar perfrazavimas kaip savos;
- kopijuotų tekstų iš svetimų darbų pateikimas savo darbe be nuorodų į šaltinius;
- kopijuotų tekstų iš svetimų darbų pateikimas savo darbe su nurodytais šaltiniais, bet be kabučių, sudarant įspūdį, kad darbas perfrazuotas autoriaus;
- cituoto teksto (kabutėse) pateikta mažiau nei nukopijuoto teksto iš svetimų darbų, sudarant įspūdį, kad dalis darbo perfrazuota autoriaus;
- nukopijuotame tekste iš svetimų darbų savo darbe padaryti pakeitimai (naudota žodžių inversija, pakeista gramatinė struktūra, padaryti žodžių ar sakinių pakeitimai, sutrumpinta), sudarant įspūdį, kad darbas perfrazuotas autoriaus;
- perfrazuotos ar apibendrintos informacijos iš kitų darbų pateikimas be nuorodų į šaltinius;
- pažodinis tekstų vertimas iš kitų kalbų;
- duomenų ar informacijos percitavimas iš antrinių šaltinių, nurodant originalų šaltinį;
- netinkamų, klaidingų ar suklastotų šaltinių bibliografinių aprašų pateikimas;
- pamiršimas nurodyti šaltinius tekste ar literatūros sąrašė.

Daugiau informacijos apie plagiata pateikiama L. Šarlauskienės leidinyje „Informacijos šaltinių naudojimas studijų ir mokslo darbuose“.

1.3. Turinys

Turinys rašomas kaip skyriaus antraštė, t. y., didžiosiomis raidėmis „TURINYS“ (1 pav.). Jame iš eilės nurodomi visų baigiamojo darbo struktūrinių pavadinimai ir puslapių, kuriais jie prasideda, numeriai. Turinyje numeruojami tik baigiamojo darbo teorinės ir empirinės dalių skyriai ir poskyriai. Kitos struktūrinės dalys (lentelių ir paveikslų sąrašai, sąvokos, įvadas, išvados ir kt.) nenumeruojamos.

TURINYS

ĮVADAS	7
1. SKYRIAUS PAVADINIMAS	9
1.1. Poskyrio pavadinimas	10
1.1.1. Skirsnio pavadinimas	15
1.1.2. Skirsnio pavadinimas	17
1.2. Poskyrio pavadinimas	20
2. SKYRIAUS PAVADINIMAS	25
2.1. Poskyrio pavadinimas	40
2.2. Poskyrio pavadinimas	45
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	50
LITERATŪRA	51
PRIEDAI	53

1 pav. Turinio pavyzdys

1.4. Lentelių ir paveikslų sąrašas

Lentelių (naudojamų darbe) sąrašas:

- pateikiamas naujame lape, po turinio;
- nurodomas lentelės numeris, jos pavadinimas, puslapis, kuriame ji yra;
- lentelėms numeruoti tekste naudojama ištisinė numeracija.

Paveikslų (naudojamų darbe) sąrašas:

- pateikiamas po lentelių sąrašo tame pačiame lape;
- nurodomas paveikslo numeris, jo pavadinimas, puslapis, kuriame jis yra;
- paveikslams numeruoti tekste naudojama ištisinė numeracija.

Lentelių ir paveikslų sąrašo pavyzdys pateiktas 2 pav.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Nudegimo traumas patyrusių pacientų pasiskirstymas pagal traumos sunkumą.....	8
2 lentelė. Akių nudegimų, esant skirtingoms aplinkybėms, priežasčių palyginimas.....	11
3 lentelė. Lengvo ir sunkaus laipsnio akių nudegimų priežasčių palyginimas.....	11

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Odos struktūra.....	6
2 pav. Paviršinis (pirmo laipsnio) nudegimas	7
3 pav. Pacientų pasiskirstymas amžiaus grupėse	11

2 pav. Lentelių ir paveikslų sąrašo pavyzdys

1.5. Sąvokos ir santrumpos

Jei baigiamajame darbe vartojami specifiniai, nauji terminai ir santrumpos, jie yra paaiškinami darbo pradžioje, prieš santrauką, su antrašte „SĄVOKOS IR SANTRUMPOS“. Jei sąvokoms apibrėžti naudojamos kitų autorių mintys, būtina laikytis korektiško literatūros naudojimo darbe principų (žr. 1.7 skyrių).

1.6. Santrauka (lietuvių ir užsienio kalbomis)

Santrauka – tai glaustai išdėstyta baigiamojo darbo esmė lietuvių ir užsienio kalbomis (pasirinktinai: anglų, vokiečių, prancūzų).

Pagrindiniai santraukos reikalavimai yra šie:

- santrauka turinyje nenumerojama;
- skirta trumpai išdėstyti nagrinėjamos problemos esmę bei supažindinti su baigiamojo darbo turiniu: trumpai pristatoma tiriamoji tema, jos aktualumas, nurodoma baigiamojo darbo problema, tikslas ir uždaviniai, glaustai apibūdinami tyrimo metodai bei tiriamieji (respondentai), pateikiami gauti empirinio tyrimo rezultatai bei empirinio tyrimo išvados;
- rašoma atskirame puslapyje, prasideda nuo baigiamojo darbo pavadinimo;
- apimtis – 1 puslapis.

Pastaba: Santrauką patariama rašyti darbo rengimo pabaigoje. Santrauką būtina parengti taisyklinga užsienio kalba.

1.7. Įvadas

Įvadas – tai įžanginė baigiamojo darbo dalis, kurioje atskleidžiamas pasirinktos tyrimo temos aktualumas ir apibrėžiami tyrimo parametrai.

Įvadinėje darbo dalyje turi būti:

1. Temos aktualumo pagrindimas.

Temos aktualumas turi būti pagrindžiamas remiantis anksčiau kitų autorių atliktų tyrimų rezultatais, statistikos duomenimis ar dokumentais. Pagrindžiant temos aktualumą turi būti naudojamas citavimas ir (ar) perfrazavimas, vengiama teorinių analizuojamo tyrimo objekto, terminų apibrėžimų. Tyrimo temos aktualumo pagrindimas turi būti skirtas analizuojamos temos problemai bei praktinei darbo reikšmei atskleisti.

2. Tyrimo problema.

Tyrimo problema turi atskleisti analizuojamo tyrimo objekto prieštaravimus ir kilti iš tyrimo aktualumo pagrindimo. Tiksliai tyrimo problemos formuluotė turi būti įvardijama klausimo forma. Tyrimo problemos formuluotei rekomenduojama naudoti atviro tipo klausimus (pavyzdžiui, *koks veidrodžio terapijos poveikis fantominiam skausmui mažinti asmenims po apatinės galūnės amputacijos?*).

3. Tyrimo objektas.

Tyrimo objektas nurodo tai, kas bus tiriama. Tyrimo objektas turi būti formuluojamas remiantis iškelta tyrimo problema (1 lentelė).

1 lentelė. Tyrimo problemos ir objekto formuluočių sąsajos

Tiksli tyrimo problemos formuluotė	Tyrimo objektas	
	Teisingai	Neteisingai
Koks veidrodžio terapijos poveikis fantominiam skausmui mažinti asmenims po apatinės galūnės amputacijos?	Veidrodžio terapijos poveikis fantominiam skausmui mažinti asmenims po apatinės galūnės amputacijos	Asmenys po apatinės galūnės amputacijos
Kaip kinta pacientų funkcinė ir emocinė būklė po estetinio protezavimo?	Pacientų funkcinės ir emocinės būklės kaita po estetinio protezavimo	Pacientai po estetinio protezavimo procedūros
Koks vyresnio amžiaus pacientų požiūris į apsauginių priemonių naudojimą rentgenologinio tyrimo metu?	Vyresniojo amžiaus pacientų požiūris į apsauginių priemonių naudojimą rentgenologinio tyrimo metu	Apsauginės priemonės, naudojamos rentgenologinio tyrimo metu
Kokios sąsajos tarp ikimokyklinio amžiaus vaikų burnos ertmės būklės ir mitybos įpročių?	Sąsajos tarp ikimokyklinio amžiaus vaikų burnos ertmės būklės ir mitybos įpročių	Ikimokyklinio amžiaus vaikai

4. Tyrimo tikslas ir uždaviniai.

Tyrimo tikslas nurodo bendrą tyrimo kryptį ir orientuojamas į teorinę ir praktinę tyrimo problemos analizę. Formuluojant tyrimo tikslą svarbu atsižvelgti į tai, kokio tipo tyrimą ketinama

atlikti (vertinamąjį, sąsajų (ryšio) nustatymo, aprašomąjį ir pan.). Tyrimo tikslas pradedamas formuluoti veiksmažodžiu. Tyrimo tikslo formuluotėje vartotinas veiksmažodis, nurodantis rezultatą. Dažniausiai vartojami šie veiksmažodžiai:

- **įvertinti** – vartojamas atliekant vertinamojo pobūdžio tyrimą. Veiksmažodis „įvertinti“ vartojamas tuo atveju, kai ketinama atlikti vertinimą panaudojant standartą (standartizuotą vertinimo metodiką), kuri tyrimo rezultatus leidžia suklasifikuoti į „atitinkančius standartą“ ir „neatitinkančius standarto“ (pavyzdžiui, įvertinti ikimokyklinio amžiaus moksleivių laikyseną; įvertinti vyresnio amžiaus pacientų žinias apie individualią burnos higieną);
- **nustatyti** – vartojamas tuo atveju, kai atliekamas poveikio tyrimas (pavyzdžiui, nustatyti veidrodžio terapijos poveikį fantominiam skausmui mažinti asmenims po apatinės galūnės amputacijos), būklės nustatymo tyrimas, kai neturime vertinimo standarto (pavyzdžiui, nustatyti vyresnio amžiaus pacientų mitybos įpročius), sąsajų (ryšio) nustatymo tyrimas (pavyzdžiui, nustatyti sąsajas tarp ikimokyklinio amžiaus vaikų burnos ertmės būklės ir mitybos įpročių). Sąvoka „sąsajos“ vartojama tuo atveju, kai duomenų analizė atliekama aprašomosios statistikos lygmeniu, o „ryšys“ – kai atliekami statistiškai pagrįsti koreliacijos koeficiento skaičiavimai;
- **atskleisti** – dažniausiai vartojamas atliekant aprašomojo pobūdžio tyrimą, kurio tikslas – aprašyti tiriamo objekto būseną (pavyzdžiui, *atskleisti vyresnio amžiaus pacientų požiūrį į apsaugos priemones, naudojamas rentgenologinio tyrimo metu; atskleisti pacientų nuomonę apie mitybos įtaką eduoniui susidaryti*).

Tyrimo tikslui formuluoti nevartotini veiksmažodžiai, reiškiantys neįvertinamą veiksmą ir neparodantys planuojamo tyrimo rezultato:

- išsiaiškinti,
- atlikti tyrimą,
- parašyti.

Tyrimo uždaviniai nurodo, kaip bus siekiama numatyto tyrimo tikslo. Formuluojant tyrimo uždavinius, reikia atsižvelgti į šiuos kriterijus:

- uždavinys visuomet pradedamas formuluoti veiksmažodžiu;
- uždavinio formuluotei vartotinas veiksmažodis, reiškiantis įvertinamą veiksmą. (2 lentelė);
- viename uždavinyje gali būti tik vienas veiksmažodis;
- formuluojami teoriniai ir empiriniai uždaviniai. Teorinio pobūdžio uždaviniai yra skirti analitinei tyrimo daliai rengti, empiriniai (praktiniai) – empirinei (praktinei) tyrimo daliai atlikti;

- uždavinių turi būti tiek, kiek reikia tyrimo tikslui pasiekti (įprastai tyrimo uždavinių skaičius yra nuo trijų iki penkių). Atkreiptinas dėmesys, jog tyrimo uždavinių formuluotės neturi būti tokios pačios, kaip tyrimo tikslas;
- uždaviniai turi būti numeruojami.

2 lentelė. Veiksmažodžiai, rekomenduojami tyrimo uždaviniams formuluoti

Analitiniai (teoriniai) uždaviniai		Empiriniai (praktiniai) uždaviniai	
Vartojami	Nevartojami	Vartojami	Nevartojami
apibrėžti; išskirti; parengti (teorinį modelį, metodiką); teoriškai pagrįsti (ryšį, prielaidą); teoriškai paaiškinti; atskleisti; aprašyti.	analizuoti; atlikti mokslinės literatūros apžvalgą; išanalizuoti mokslinę literatūrą; išsiaiškinti; parašyti.	nustatyti; įvertinti; atskleisti; identifikuoti.	atlikti tyrimą; atlikti apklausą; iširti; pamatuoti; apklausti; surinkti (duomenis); išanalizuoti; išsiaiškinti.

5. Tyrimo metodai.

Įvardijami tiek teoriniam, tiek empiriniam tyrimui atlikti naudojami metodai, išskiriant *duomenų rinkimo* bei *duomenų analizės metodus*. Trumpai nurodomas naudojamų metodų tikslas.

6. Tiriamieji.

Trumpai nurodoma, kiek tiriamųjų dalyvavo tyrime bei kokiomis charakteristikomis jie pasižymėjo.

7. Baigiamojo darbo struktūra.

Glaustai pristatomos pagrindinės baigiamojo darbo dalys (teorinė ir empirinė), trumpai paaiškinama kiekvieno darbo skyriaus ir (ar) poskyrio paskirtis. Nurodoma darbo apimtis puslapiais, naudotos literatūros ir kitų informacijos šaltinių skaičius, lentelių ir paveikslų skaičius.

Įvadas turi būti parašytas taip, kad perskaičius jį būtų galima suprasti baigiamojo darbo esmę. Įvadas turi apimti visus svarbiausius baigiamojo darbo aspektus, pateikiamus darbo skyriuose, todėl jo rašymo stilius turi būti konkretus ir aiškus.

Įvado apimtis – nuo 1 iki 3 puslapių.

1.8. Literatūros analizė

Pirmoji baigiamojo darbo dalis apima teorinį tyrimą ir skirta empirinio (praktinio) tyrimo teoriniam pagrindimui. Teorinio tyrimo eiga remiasi teorinių uždavinių atskleidimu. Teorinio tyrimo uždaviniai įprastai tarnauja pagrindinėms sąvokoms, sampratoms apibrėžti bei dimensijoms, kriterijams ir rodikliams, kuriais remiantis ketinama konstruoti tyrimo instrumentą, pagrįsti. Teoriniai tyrimo uždaviniai atskleidžiami remiantis moksline literatūra. Apžvelgiant literatūrą pasirinkta tyrimo tema rekomenduojama, kad dauguma šaltinių būtų ne senesni nei penkerių metų.

Šioje tyrimo dalyje turėtų būti naudojami pirminiai informacijos šaltiniai (originalūs moksliniai straipsniai, magistro bei daktaro darbų tezės ir pan.). Rekomenduojama vengti antrinių (vadovėlių, metodinės medžiagos ir pan.) bei publicistinio pobūdžio (įvairių lankstinukų, pramoginių straipsnių internete ir pan.) informacinių šaltinių. Atkreiptinas dėmesys, jog analizuojamos literatūros turinys pateikiamas trečiuoju asmeniu.

Literatūros apžvalgos dalį rekomenduojama struktūruoti į skyrius ir poskyrius pagal įvadinėje darbo dalyje apibrėžtus tyrimo uždavinius. Išvadų dalyje kiekvienam uždaviniui turi būti pateikiama po vieną išvadą (3 lentelė).

3 lentelė. Literatūros apžvalgos dalies struktūravimo ir teorinių uždavinių sąsajos

Tyrimo uždavinys	Literatūros apžvalgos dalies skyriaus/poskyrio pavadinimas	Tyrimo uždavinio išvados
1. Aprašyti éduonies sampratą bei veiksnius, lemiančius jo susidarymą	1. ÉDUONIENĖS SAMPRATA IR VEIKSNIAI LEMIANTYS JO SUSIDARYMĄ 1.1. Genetiniai veiksniai 1.2. ...x...veiksniai 1.3. ...x... veiksniai	1. Apžvelgę mokslinę literatūrą galime daryti išdavą, kad éduonis – tai..... Mokslinės literatūros apžvalga parodė, kad yra dažniausiai pasitaikantys x, y, z éduonies susidarymo veiksniai
2. Atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų burnos būklės ypatumus	2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ BURNOS BŪKLĖS YPATUMAI.	2. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad ikimokykliniame amžiuje vyksta x, y, z vaikų burnos būklės pokyčiai
3. Teoriškai pagrįsti tinkamos burnos higienos įpročius	3. TINKAMOS BURNOS HIGIENOS ĮPROČIAI	3. Apibendrinami galime teigti, kad tinkamos burnos higienos įgūdžiai apima reguliarių x, y, z priemonių naudojimą ir t. t.

Korektiško literatūros šaltinių citavimo (perfrazavimo) principai.

Teorinėje darbo dalyje naudojami literatūros šaltiniai tekste gali būti minimi dviem būdais:

- **cituojami** (kai informaciniame šaltinyje pateikta konkreti teksto frazė identiškai pakartojama baigiamajame darbe);
- **perfrazuojami** (kai informacinio šaltinio frazė baigiamajame darbe perpasakojama savais žodžiais).

Įprasta, jog rengiant baigiamąjį darbą dažniau yra naudojamas perfrazavimas nei citavimas.

Kauno kolegijos studentams studijų ir mokslo darbuose cituojant ir (ar) perfrazuojant informacijos šaltinius rekomenduojama laikytis tarptautinių citavimo taisyklių APA (6-asis leidimas) (Šarlauskienė, 2018, p. 11). Naudotų literatūros šaltinių nuorodos baigiamajame darbe pateikiamos 4 lentelėje nurodyta tvarka.

4 lentelė. Informacinių šaltinių naudojimas darbe

Šaltinio tipas	Autorius	Minties pateikimas tekste PERFRAZUOJANT	Minties pateikimas tekste CITUOJANT
Mokslinis straipsnis (knyga)	<u>Vienas</u> autorius	Pasak Garcia (2014), ...tekstas... arba .....tekstas..... (Garcia, 2014).	Garcia (2014, p. 12) pažymi, kad „.....tekstas.....“
	<u>Du</u> autoriai	Petronytė-Kvedaruskienė ir Gudaitė (2018) teigia, kad.....tekstas..... arba .....tekstas..... (Petronytė-Kvedaruskienė, Gudaitė, 2018).	Petronytė-Kvedaruskienė ir Gudaitė (2018, p. 41) teigia, kad „.....tekstas.....“
	<u>Nuo trijų iki penkių</u> autorių šaltinis. (<u>pirmą kartą nurodomos visų autorių pavardės</u> , o vėliau rašomas pirmasis autorius bei santrumpa „et al.“ arba „ir kt.“)	šaltinį minint pirmą kartą: Ramanauskaitės, Zūbienės, Andriuškevičienės ir Saldūnaitės (2018) atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad ...tekstas... šaltinį minint vėliau: Ramanauskaitės ir kt. (2018) atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad ...tekstas.....	šaltinį minint pirmą kartą: Ramanauskaitė, Zūbienė, Andriuškevičienė ir Saldūnaitė (2018, p. 18) nurodo, jog „.....tekstas...“ šaltinį minint vėliau: Ramanauskaitė ir kt. (2018, p. 18) nurodo, jog „.....tekstas...“
	<u>Šeši</u> ir daugiau autorių (minima tik pirmojo autoriaus pavardė, priduriant „ir kt.“)	Pereira ir kt., (2013) atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad ....tekstas..... arba Tyrimas parodė, kad .....tekstas..... (Pereira ir kt., 2013).	Pereira ir kt. (2013, p. 15) nurodo, jog: „.....tekstas.....“
Ministro įsakymai	Nėra	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Nacionalinės burnos sveikatos 2016-2020 metų programos patvirtinimo pakeitimo (2017) teigiama, kad..... arba ....tekstas..... (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Nacionalinės burnos sveikatos 2016-2020 metų programos patvirtinimo pakeitimo, 2017).	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Nacionalinės burnos sveikatos 2016-2020 metų programos patvirtinimo pakeitimo (2017, p.1) teigiama, kad „.....“

Internetiniai puslapiai	Nėra	Radiacinės saugos centro duomenimis (2015), ... arba .....tekstas.....(Radiacinės saugos centras, 2015).
-------------------------	------	--

- Pateikiant nuorodas į skirtingus šaltinius, autorių pavardės ir leidimo metai atskiriami kabliataškiu, pavyzdžiui: (Garcia, 2018; Freedman, 2014; Johnson, 2013). Autorių atlikti tyrimai skliausteliuose vardinami nuo naujausio iki seniausio.
- Tekste minint to paties autoriaus skirtingas publikacijas, išleistas tais pačiais metais, jos atskiriamos rašant mažąsias raides (a, b, c ir t. t.) šalia publikacijos metų, pavyzdžiui: Johnson, 2014 a, 2014 b.
- Jei nėra šaltinio autoriaus, pateikiant nuorodą tekste, minimas šaltinio pavadinimas ir leidimo metai, pavyzdžiui, Lietuvos statistikos departamentas, 2014.

Visi baigiamajame darbe panaudoti šaltiniai turi būti pateikiami literatūros sąrašė. Literatūros šaltinių panaudojimo darbe ir jo pateikimo literatūros sąrašė sąsajos pateikiamos 5 lentelėje.

5 lentelė. Literatūros šaltinių panaudojimo darbe ir jo pateikimo literatūros sąrašė sąsajos

Šaltinis tekste	Šaltinis literatūros sąrašė
Moksliniai straipsniai žurnale (du autoriai)	
Petronytė-Kvedaruskienė ir Gudaitė (2018) teigia, kad..... arba .....tekstas... (Petronytė-Kvedaruskienė & Gudaitė, 2018).	Petronytė-Kvedaruskienė, D. ir Gudaitė, G. (2018). Narcisistinių asmenybių santykio su autoritetu patyrimas: kokybinė analizė. <i>Sveikatos mokslai</i> . 28(1), 40–46.
Moksliniai straipsniai (3-5 autoriai)	
<i>šaltinį minint pirmą kartą</i> Lideikaitė, Malevič ir Gancevičienė, (2018) teigia, kad ..... arba .....tekstas..... (Lideikaitė, Malevič ir Gancevičienė, 2018).	Lideikaitė, A., Malevič, A., & Gancevičienė, R. (2018). Pacientų, sergančių akne, gyvenimo kokybės vertinimas. <i>Sveikatos mokslai</i> . 28(1), 5–9.
<i>šaltinį minint vėliau</i> Lideikaitė ir kt. (2018) teigia, kad..... arba .....tekstas..... (Lideikaitė ir kt., 2018).	

Moksliniai straipsniai (šeši ir daugiau autorių)	
Gedminas ir kt. (2018) teigia, kad ..... arba .....tekstas.... (Gedminas ir kt., 2018).	Gedminas, M., Neimanas, L., Vaitkaitis, D., Jasinskas, N., Šaferis, V., Stašaitis, K., ... & Mačiukas, A. (2018). Emergency medicine residents lack the necessary autonomic nervous system balance and short relaxation techniques are insufficient to solve this. Sveikatos mokslai. 28(1), 31–35.
Knygos	
Joshua (2014) teigia, kad ..... arba .....tekstas..... (Joshua, 2014).	Joshua, E. (2014). <i>Divorce and loss: Helping adults and children mourn when a marriage comes apart</i> . Lanham: Rowman & Littlefield.
Dokumentai	
Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakyme dėl Nacionalinės burnos sveikatos 2016–2020 metų programos patvirtinimo pakeitimo (2017) teigiama, kad..... arba ....tekstas.... (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Nacionalinės burnos sveikatos 2016-2020 metų programos patvirtinimo pakeitimo, 2017).	<i>Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Nacionalinės burnos sveikatos 2016-2020 metų programos patvirtinimo pakeitimo, Nr. V-580.</i> (2017). Vilnius: Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija. [žiūrėta 2018-10-21]. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/df8eba70406f11e7b66ae890e1368363
Internetiniai puslapiai	
Radiacinės saugos centro duomenimis (2015),..... arba .....tekstas..... (Radiacinės saugos centras, 2015).	Radiacinės saugos centras. (2015). [žiūrėta 2018-10-10]. Prieiga per internetą: http://www.rsc.lt/index.php/pageid/314 .

Daugiau informacijos apie informacijos šaltinių citavimą ir literatūros sąrašų sudarymą pateikta L. Šarlauskienės leidinyje „[Informacijos šaltinių naudojimas studijų ir mokslo darbuose](#)“.

1.9. Empirinio tyrimo metodika ir rezultatų analizė

1.9.1. Kiekybinis tyrimas

Kiekybinis tyrimas yra struktūrizuotas ir remiasi iš mokslinės problemos kylančia hipoteze, jo rezultatai apdorojami matematiniais analizės metodais.

Kiekybinio tyrimo imtis.

Empirinio pobūdžio tyrimuose būtina aptarti tiriamųjų kontingentą (populiaciją). Tai atliekama prieš tyrimo metodikos (tyrimo instrumento) aprašymą ar po jo.

Svarbu išsamiai charakterizuoti tiriamųjų kontingentą, nes tai parodo darbo reprezentatyvumą (nurodant tiriamųjų skaičių, šioje dalyje galima pateikti ir aprašyti

sociodemografinius duomenis). Būtina aptarti ir tiriamųjų imtį, svarbu nurodyti, kokia atranka buvo taikoma.

Reikia žinoti, kad imties dydį lemia tyrimo tikslas, tyrimo problemos pobūdis, turimi materialieji ištekliai bei laiko sąnaudos.

Tyrimo imtis formuluojama pagal tiriamųjų generalinę aibę: *tikimybinė*, kai kiekvienas asmuo ar grupė turi vienodas galimybes patekti į tyrimą (įprasta atsitiktinė, sisteminė, sluoksninė, lizdinė); *netikimybinė* (patogioji, kvotinė, tikslinė, „sniego gniūžtės“ atranka).

Tyrėjas turi nurodyti tiriamųjų atrankos kriterijus. Pavyzdžiui, bendrosios praktikos slaugos specialybės studentas savo baigiamajame darbe siekia įrodyti V. A. Mocarto muzikos terapijos poveikį pooperaciniam skausmui malšinti. Tuomet labai svarbu, kad tiriamųjų grupę sudarytų pacientai, kuriems atliktos operacijos. Šiuo atveju studentui būtina atsižvelgti ir į operacijos atlikimo laiką ar net pobūdį. Siekiant reprezentatyvaus tiriamųjų įtraukimo į tyrimą kriterijaus, siūloma naudotis konkrečiomis formulėmis. Vieną iš jų galima rasti šiuo adresu: <https://www.surveysystem.com/sscalc.htm>

Kiekybinio tyrimo duomenų rinkimo instrumentai.

Tyrimo metodai – tai tam tikros pažintinės ir praktinės informacijos gavimo būdai. Rengiant teorinio pobūdžio baigiamuosius darbus, dažniausiai taikomi mokslinės literatūros analizės, dokumentų analizės metodai. Taikomojo pobūdžio baigiamuosiuose darbuose, be mokslinės literatūros analizės ir dokumentų analizės metodų, paprastai taikomi apklausos metodai – apklausa raštu, interviu, statistinė analizė. Atskiro tyrimo metodo taikymas turi būti pagrįstas, t. y. paaiškinta, kad būtent tuo metodu bus gauta informacija. Įvardijama, kokio tipo (uždari, atviri) klausimai buvo naudoti, kiek jų buvo, nurodoma, ką ir kokiais klausimais (ar jų blokais) buvo siekiama vertinti. Jei naudojamas standartizuotas ar kito autoriaus parengtas tyrimo instrumentas, nurodomas tyrimo instrumento autorius, publikavimo metai. Aiškesniam, sistemingesniam metodikos pristatymui siūloma naudoti lenteles ar kitas grafinės išraiškos priemones. Tyrimo metodai turėtų būti vardijami pradedant nuo svarbiausiųjų ir aprašomi pakankamai detaliam ir suprantamam – taip, kad esant poreikiui ateityje būtų galima toliau tęsti ar pakartoti tyrimą.

Rengiant klausimyną naudojamos įvairios matavimų skalės, kurios tyrėjui suteikia galimybę gauti skirtingo pobūdžio informaciją apie matuojamą objektą. Dažniausiai kiekybiniuose tyrimuose naudojamos nominalinė, ranginė ir intervalinė skalės. Tyrėjas turi mokėti taikyti skales pagal paskirtį.

Nominalinė skalė leidžia objektus suskirstyti į tam tikras kategorijas. Pavyzdžiui, galima suskirstyti žmones pagal jų lytį, rasę, gyvenamąją vietą, taip pat pagal įpročius ir pan. Dažniausias būdas, naudojamas duomenims apibendrinti nominaline skale, yra kategorijų dažnio nurodymas procentais. Šią skalę siūloma naudoti vertinant lytį, šeimines padėtis, užsiėmimą.

Pavyzdžiui,

Jūsų lytis:

- moteris,
- vyras.

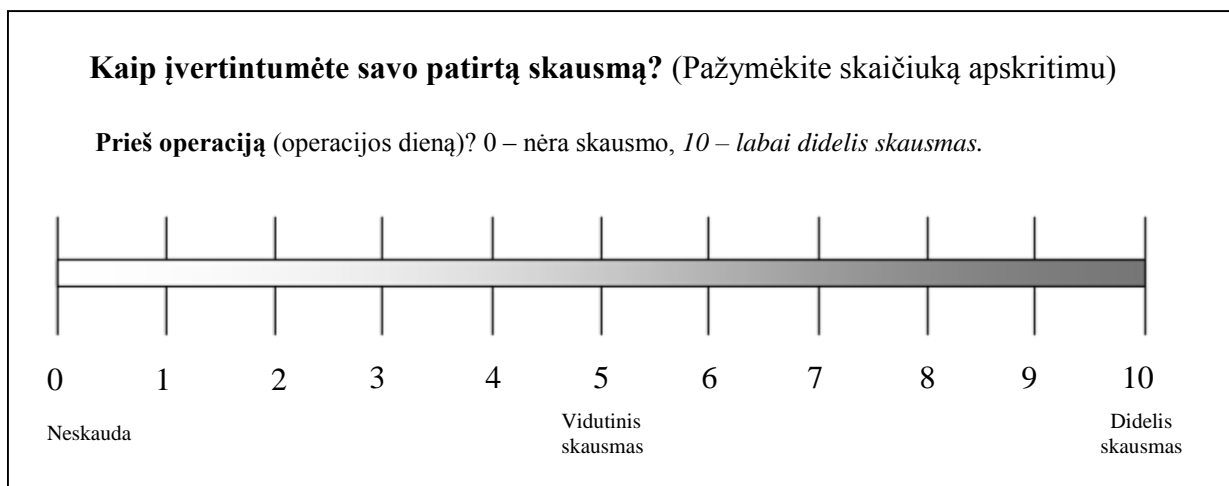
Ranginė skalė rodo matuojamo požymio eiliškumą, pirmenybę ar intensyvumą. Ji tinka kategorijoms, kurias galima suskirstyti didėjimo ar mažėjimo tvarka. Kintamieji, vertinami rangine skale, suteikia daugiau informacijos negu nominalinės skalės kintamieji. Ši skalė naudojama išsimokslinimui, socialinei ekonominei padėčiai vertinti.

Pavyzdžiui,

Jūsų išsilavinimas:

- pradinis,
- vidurinis,
- profesinis,
- bakalauras,
- magistras.

Intervalinė skalė. Šios skalės paskirtis – sugraduoti skalę pagal tam tikrus vienetus. Dažniausiai naudojama amžiui, temperatūrai vertinti (3 pav.).

3 pav. Intervalinės skalės pavyzdys

Daug dėmesio turi būti teikiama klausimams formuluoti. Galima išskirti šiuos metodologinius klausimų formulavimo reikalavimus:

- apklausas galima vykdyti žodžiu ir raštu. Svarbiausia yra tai, kad pateikti klausimai būtų susiję su tyrimo tikslu ir uždaviniais;
- jei vykdome apklausą raštu, galima naudoti paveikslėlius, tačiau jie turi būti kokybiški ir jų turi būti ne per daug;

- būtina vartoti aiškias, nedviprasmiškas sąvokas;
- negalima pateikti „dvigubų“ klausimų (pavyzdžiui, mėgstate sportuoti lauke ar patalpoje?);
- klausimai neturi būti tendencingi, kad respondento sąmoningai neverstų atsakyti viena ar kita linkme;
- tikslinga naudoti kontrolinius klausimus, juos performuluoti ir įdėti į kitą bloką;
- pagal situacijas sudaryti respondentams sąlygas neatsakyti į klausimus, pateikiant atsakymo variantus „nežinau“, „negaliu atsakyti“;
- nenaudoti netaktiškų ir nekorektiškų klausimų formuluočių (pavyzdžiui, kiek uždirbate?);
- nenaudoti medicininių (profesinių) terminų;
- negalima naudoti klausimų, kurie keltų neigiamų emocijų;
- apklausose turi būti išlaikomas asmens konfidencialumas (neprašoma jo asmens duomenų);
- prieš atliekant apklausą visada reikia prisistatyti respondentams, nurodyti, kokiai studijų institucijai bei studijų programai atstovaujate, trumpai pristatyti tyrimo tikslą, paaiškinti tiriamiesiems, kad jų dalyvavimas apklausoje yra anoniminis. Žmogaus dalyvavimas apklausoje savo noru yra gerbiamas, todėl tyrimo pradžioje reikia paklausti jo sutikimo;
- prieš atliekant apklausas, kaip ir vykdant kitus tyrimus, reikia suderinti etinius tyrimo atlikimo klausimus su asmens sveikatos priežiūros, socialinio darbo, grožio terapijos ar kt. įstaigų administracija;
- respondentus būtina supažindinti su klausimyno pildymo instrukcija.

Baigiamuosiuose darbuose studentai gali naudotis jau parengtomis įvairiomis standartizuotomis metodikomis (testais). Pavyzdžiui,

- Su sveikata susijusios gyvenimo kokybės klausimynas SF-36.
- FNT (funkcinio nepriklausomumo testas).
- Emory eisenos testas.
- Vizualinė skausmo vertinimo skalė (VAS – Visual Analog Scale for Pain).

Kiekybinio tyrimo organizavimas ir eiga.

Bendra ir ypač svarbi tyrimų etikos ypatybė – leidimo gavimas iš institucijų ar organizacijų, kuriose atliekamas tyrimas. Todėl prieš atliekant tyrimą studentai turi kreiptis į įstaigos, kurioje vykdys tyrimą, administraciją ir įforminti reikalingus dokumentus (pateikti prašymą, metodiką ir pan.).

Pavyzdys

„Prieš atliekant tyrimą buvo gautas leidimas iš X asmens sveikatos priežiūros įstaigos administracijos. Tiriamieji tyrime dalyvavo savanoriškai, buvo gautas paralyžiuotų pacientų ir jų artimųjų sutikimas. Taip pat buvo suteikta informacija apie šį tyrimą, nurodant tyrimo tikslą, tyrėjo funkcijas, galimybę susipažinti su tyrimo rezultatais. Buvo informuota, jog bus išsaugotas jų anonimiškumas ir konfidencialumas, tyrimo duomenys bus pristatomi apibendrintai“.

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė.

Duomenų analizei reikia naudoti aprašomuosius, o dar geriau – statistinius, tikimybinis metodus, leidžiančius pasiekti aukštą duomenų interpretavimo lygį:

- aprašomieji (procentai, dažniai, vidurkiai);
- statistiniai hipotezių tikrinimo metodai (T testas, ANOVA ar pan.);
- tikimybinės analizės metodai (koreliacija, faktorinė analizė, klasterinė analizė ar pan.).

Kiekybinės analizės metodai grindžiami taikomosios statistikos programų paketu naudojimu surinktiems duomenims apdoroti. Pastaruoju metu visame pasaulyje, taip pat Lietuvoje, yra naudojamos programinės duomenų analizės priemonės (pavyzdžiui, SPSS, PSPP ar kt.). Šių programų paskirtis yra keleriopa ir naudojama atliekant duomenų analizę, kuriant lenteles, grafikus, ieškant ryšių tarp kintamųjų, padeda patikrinti statistines hipotezes.

Aprašant tyrimo rezultatus reikia apibendrinti surinktus duomenis, išskiriant ir išryškinant svarbias tiriamų objektų aibės ar jos poaibių charakteristikas. Tam naudojami *procentai, vidurkiai, medianos, modos, dažnių lentelės, vidutiniai kvadratiniai nuokrypiai, didžiausios ir mažiausios kintamųjų reikšmės, kvartilai* ir kt.

Vidurkis. Populiacijos vidurkis žymimas graikiška raide μ . Imties vidurkis žymimas $\bar{x}$ (x – kintamojo simbolis. Vietoje x gali būti kita raidė). Vidurkis yra abstraktus dydis, mažiausiai nutolęs nuo visų imties ar populiacijos reikšmių.

Moda yra dažniausiai pasitaikanti variacinės eilutės reikšmė. Žymima *Mo*.

Mediana – vidurinė variacinės eilutės reikšmė. Kitaip tariant, vienodas stebėjimų skaičius turi mažesnių ir didesnių už medianą reikšmių. Žymima *Md*. Mediana geriau nei vidurkis atskleidžia duomenų padėtį eilutėje, kurioje yra *išskirčių*, nes mediana, skirtingai nei vidurkis, nesislenka ekstremalių variacinės eilutės reikšmių (išskirčių) link, o pasilieka prie dažniausiai pasitaikančių reikšmių.

Kvartilai suskirsto variacinę eilutę į lygias dalis, turinčias po vienodai procentų visų stebėjimų. Kvartilai, suskirstantys variacinę eilutę į ketvirčius, vadinami *kvartiliais*. Kvartilai, suskirstantys variacinę eilutę į dalis, turinčias po vieną procentą visų stebėjimų, vadinami *procentiniais*.

Dažnai tyrime gauta informacija arba jos dalis išreiškiama skaičiais (pavyzdžiui, lovodieniai per tam tikrą laikotarpį) arba tam tikrų kategorijų pavadinimais (pavyzdžiui, ligonių lytis, mėgstamiausias maistas, naudojamos burnos ar kūno priežiūros priemonės ir pan.). Paprastai tokie duomenys gaunami matuojant dominančias tiriamų klientų ar pacientų savybes.

Svarbu neapsiriboti tik kiekybine gautų rezultatų išraiška, tačiau tikslinga ir kokybiškai juos interpretuoti, t. y. akcentuoti, ką rodo gauti skaičiai ar procentai, kokios matomos tendencijos. Tam, kad empiriniai radiniai įgytų didesnę prasmingumą, galima juos lyginti su Lietuvoje ar pasaulyje jau atliktais tyrimais.

Studentų savarankiškuose ir baigiamuosiuose darbuose siūloma naudoti *vieno ar dviejų*, kartais ir *kelių kintamųjų* analizės metodus.

Vieno kintamojo analizė naudojama aprašyti tam tikrą rodiklį, nes ji apima tik vieną kintamąjį (pavyzdžiui, koku balu pacientai vertina savo pooperacinį skausmą, kiek pacientų teigiamai vertina X asmens sveikatos priežiūros įstaigos ar socialinio darbo institucijos teikiamas paslaugas).

Vienas iš paprastų būdų tyrimo duomenims pristatyti – pateikti dažnių pasiskirstymą. Pavyzdžiui, atsakydami į klausimą „Ar jūsų šeimos klinika tenkina Jūsų poreikius?“, tiriamieji (baigiamajame darbe galima vartoti sąvokas „respondentai“, „tyrime dalyvavę asmenys“ ar pan.) gali rinktis atsakymų variantus: „pritariu“, „iš dalies pritariu“, „nepritariu“, „nežinau“.

Tačiau, jei kintamasis turi daug reikšmių (pavyzdžiui, amžius, kūno masės indeksas (KMI) ar pan.), patartina jas grupuoti. Kintamųjų reikšmės grupuojamos pagal tam tikrus kriterijus. Amžius grupuojamas kas dešimt metų, taip pat amžių galima grupuoti pagal PSO (Pasaulio sveikatos organizacijos) pateikiamas rekomendacijas. Amžių taip pat galima grupuoti pagal žmonių gyvenimo ir veiklos tarpsnius: ikimokyklinis amžius, mokyklinis amžius, studentai, darbingi, pensinio amžiaus asmenys.

Dviejų kintamųjų analizės metodai naudojami tada, kai norima analizuoti įvairius dviejų kintamųjų ryšius, turinčius įtakos vienas kitam. Pavyzdžiui: a) cukriniu diabetu ar kitomis lėtinėmis ligomis sergančių asmenų gyvenimo kokybės indeksas yra žemesnis nei šiomis ligomis nesergančių; b) rūkymo poveikis burnos sveikatai ir kitiems sveikatos sutrikimams.

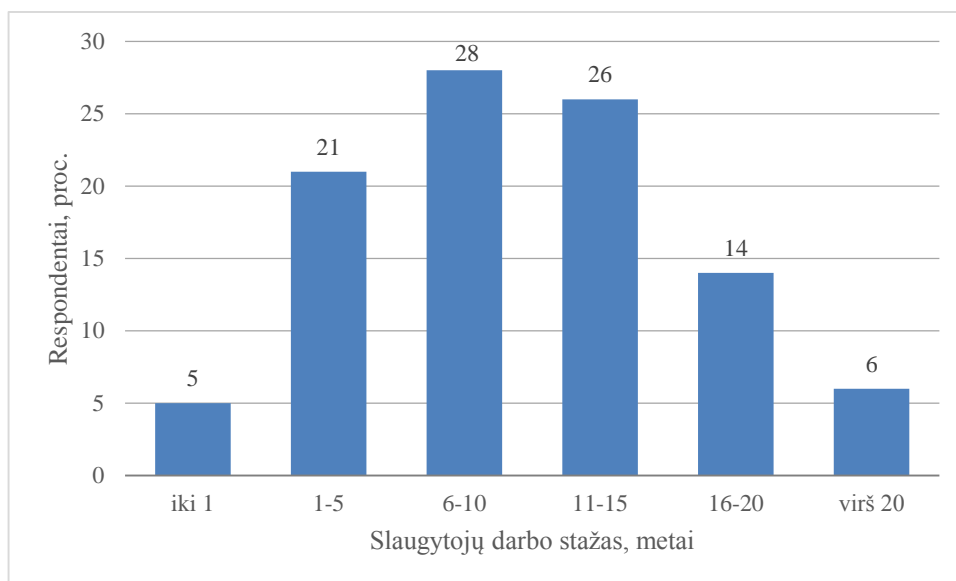
Grafinis duomenų vaizdavimas.

Dažnai svarbius rezultatus būtina pavaizduoti grafiškai, naudojant histogramas, stulpelines, skritulines, linijines, stačiakampes ir kitokias diagramas.

Paveikslai. Paveikslu laikoma bet kokia grafinio pobūdžio informacija (išskyrus lenteles): fotografijos, piešiniai, brėžiniai, schemas, statistinius-kiekybinius procesus atspindintys grafikai ir pan. Kiekvieną grafinį vaizdą būtina numeruoti ir pavadinti. Paveikslų pavadinimai rašomi apačioje, sutrumpintai nurodant jo numerį ir pavadinimą (4 pav.). Pavadinimas rašomas puslapio centre

pasviruoju 12 pt dydžio Times New Roman šriftu. Paveikslų plotis neturi viršyti teksto eilutės pločio.

Tekstas diagramoje turi būti panašaus dydžio, kaip ir teksto. Jei diagramoje pateikiama daugiau informacijos, teksto dydį galima mažinti iki 5 pt.

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą (N=145)

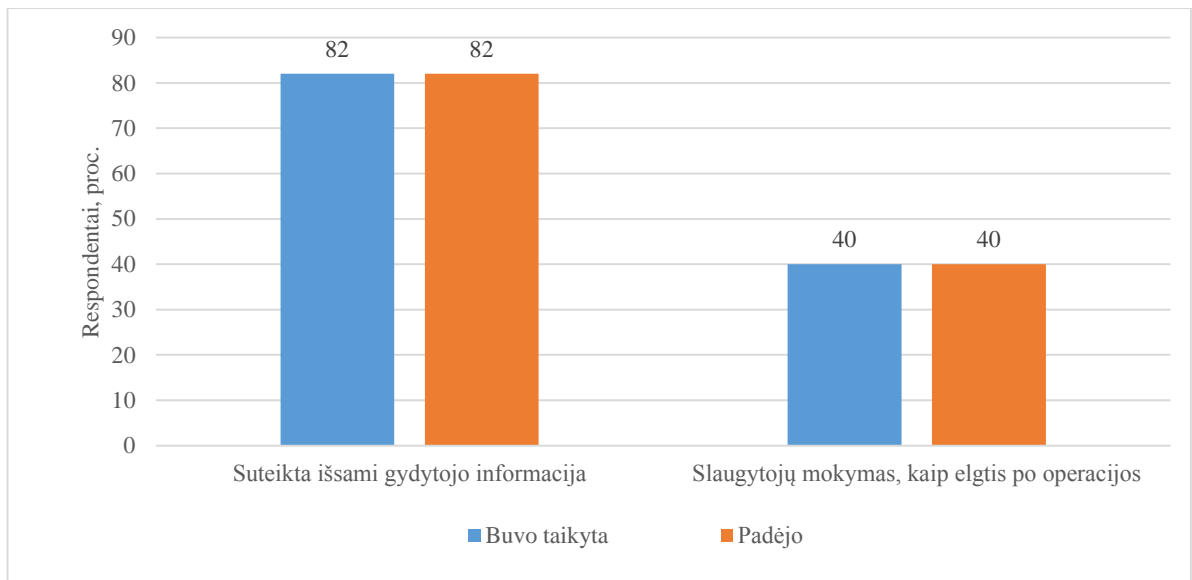
Pavadinimas turi aiškiai įvardinti paveikslo turinį, rašomas vartojant paveikslo turinį apibūdinančius raktinius žodžius ir jungiant juos į logiškai prasmingą sakinį. Pavadinime skliaustuose nurodomas absoliutus atsakiusiųjų į pateiktą klausimą skaičius N. Tai suteikia aiškumo, iš kokios dalies atsakiusiųjų yra atlikti skaičiavimai.

Pavyzdys

Tema „Nemedikamentinių priemonių efektyvumas pooperaciniam skausmui malšinti“.

Norint nustatyti pooperacinio skausmo malšinimo nemedikamentinėmis priemonėmis taikymo dažnį ir efektyvumą, respondentų buvo klausama: „Kokie veiksmai ir priemonės Jums padėjo numalšinti pooperacinį skausmą?“ ir „Kiek tai buvo efektyvu pirmomis dienomis po operacijos?“. Klausimyne reikėjo pažymėti, kokios priemonės buvo taikomos, ir įvertinti jų efektyvumą.

Kaip matyti 5 paveiksle, taikytos pooperacinio skausmo malšinimo priemonės buvo efektyvios ir beveik visiems jas taikiusiems respondentams padėjo numalšinti pooperacinį skausmą.

5 pav. Informacijos ir paramos gavimas ir jo efektyvumas pooperaciniam skausmui malšinti (N=60)

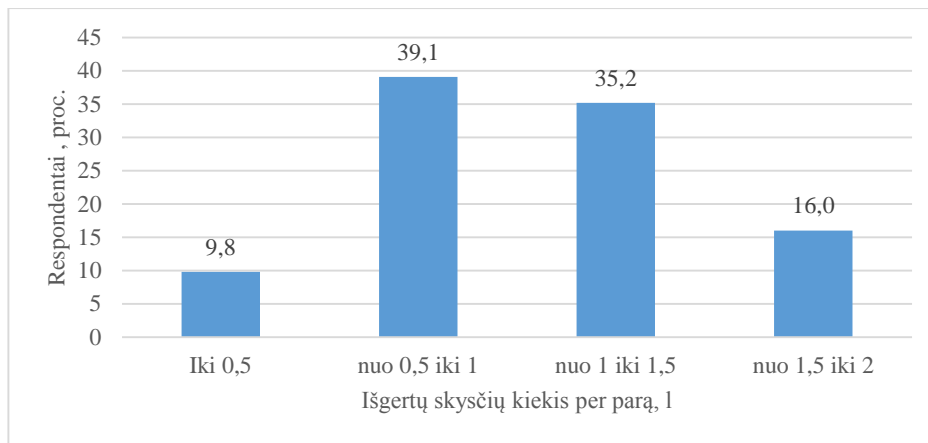
Kaip teigia V. Stončienė ir kt. (2017), nuolatinis bendravimas, pagalba pacientui sukuria pasitikėjimo atmosferą, mažina nerimą, baimę, skausmą. Šio tyrimo duomenimis, daugiausia respondentų (82 proc.) teigė, jog suteikta išsami gydytojo informacija jiems padėjo malšinti pooperacinį skausmą. Anot D. Zagurskienės ir I. Misevičienės (2013), ne tik Lietuvoje, bet ir visose Europos šalyse pažymima bendravimo įgūdžių būtinybė, informuotumas ir jų nauda sveikatos priežiūros procese.

Nustatyta, kad informacijos, susijusios su operacijos eiga, suteikimas gerina pooperacinę būklę (Piščalkienė, 2016). Pokalbis leidžia pacientui pasijusti saugesniam (Stankutė, 2017). Lentelėje matyti, kad respondentams taip pat padėjo slaugytojų mokymas kaip elgtis po operacijos, tačiau gaila, kad tik daliai (40 proc.) respondentų tai buvo taikoma. Literatūros duomenimis, pacientų mokymas – neatsiejama slaugos dalis, be kurios neįmanoma sėkminga sveikatos stiprinimo veikla (Javtokas, 2017). Turbūt galima daryti prielaidą, kad pacientų mokymas yra labai veiksminga priemonė, nuo kurios priklauso pooperacinio skausmo intensyvumas, stiprumas. Šio tyrimo rezultatai parodo, kad ši sritis nėra iki galo panaudojama.

Pavyzdys

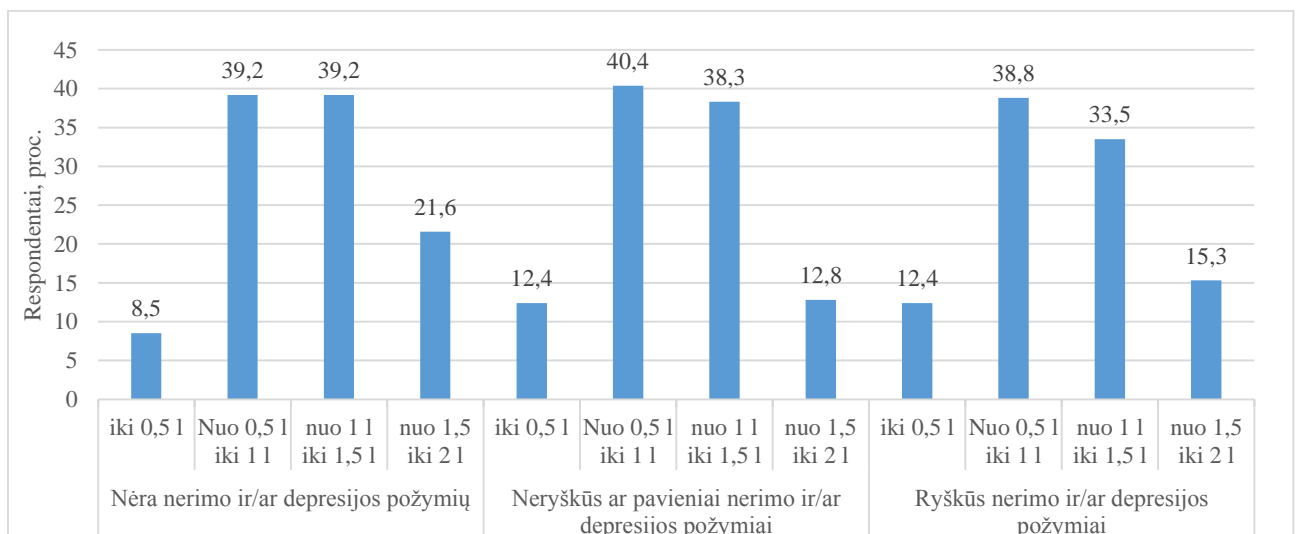
Tema „Pagyvenusių ir senų žmonių mitybą lemiančių veiksnių vertinimas“.

Vertinant pagyvenusių ir vyresnio amžiaus asmenų mitybą, įdomu išsiaiškinti, kiek skysčių jie suvartoja per parą (6 pav.).

6 pav. Pagyvenusiu ir senų žmonių išgertų skysčių kiekis per parą

Paaiškėjo, kad tyrime dalyvavę asmenys per parą suvartoja nepakankamai skysčių, nes kas antras žmogus nurodė, kad išgeria tik iki vieno litro skysčių per parą. Nuo vieno iki pusantro litro skysčių išgeria 35,2 proc., nuo pusantro iki dviejų litrų skysčių išgeria dar mažiau respondentų (16 proc.). Buvo rasti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp emocinės būsenos ir per parą suvartojamų skysčių kiekio (7 pav.).

7 pav. Per parą išgertų skysčių kiekio ir emocinės būsenos ryšys

Galima manyti, kad emocinė būseną lemia ne tik prastesnį mitybos vertinimą, apetito stoką, bet ir suvartojamų skysčių kiekį. Beveik kas antras asmuo, turintis neryškių (48,9 proc.) ar ryškių (51,2 proc.) nerimo ir (ar) depresijos požymių, per parą išgeria tik iki vieno litro skysčių. Rekomenduojamą skysčių kiekį per parą daugiausia suvartoja neturintys nerimo ir (ar) depresijos požymių asmenys (21,6 proc.). Asmenys, turintys neryškių (12,4 proc.) ar ryškių (15,3 proc.) nerimo ir (ar) depresijos požymių, linkę suvartoti dar mažesnę skysčių kiekį per parą ($F=2,573$, $p=0,05$).

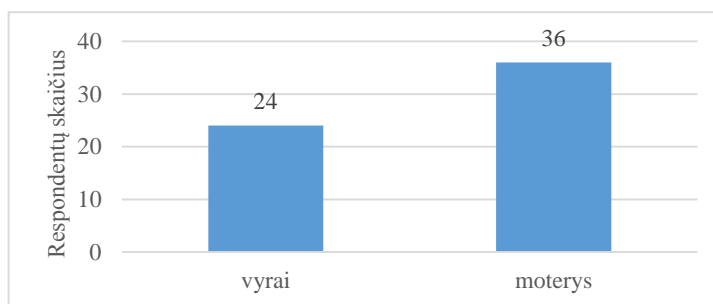

Paprastai studentų pateikiami tyrimų duomenys nėra reprezentatyvūs nacionaliniu ar net ir regioniniu mastu, tad ir pristatymo išvadose reikėtų vengti kategoriškų teiginių, jog tyrimas leidžia ką nors labai tiksliai spręsti apie vieną ar kitą tiriamą reiškinį. 6 lentelėje pateikiama nuosaikių ir tinkamų bei nekorektiškų formuluočių pavyzdžių.

6 lentelė. Nekorektiškų bei nuosaikių ir tinkamų formuluočių pavyzdžiai

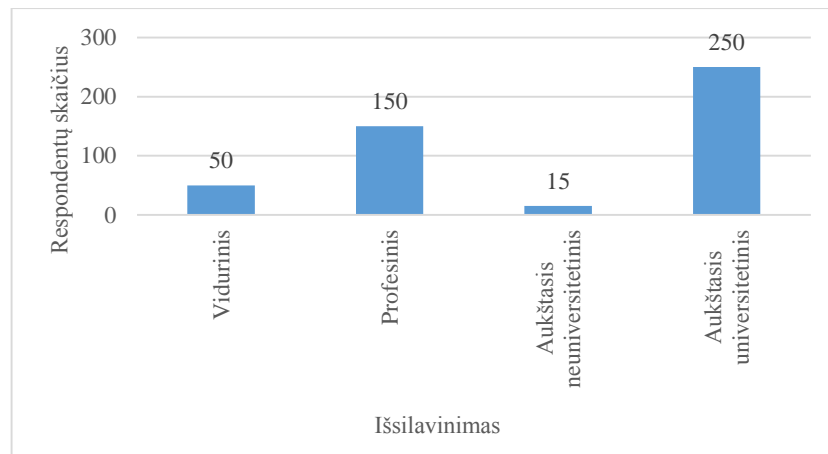
Netinkamų (griežtų ir maksimalistinių) formuluočių pavyzdžiai	Tinkamų (nuosaikių ir sąlyginių) formuluočių pavyzdžiai
Tyrimo duomenys rodo, jog ligoninės <i>nedelsiant privalo...</i>	Tyrimo duomenys rodo, jog ligoninėms būtų tikslinga.....
Tyrimas <i>įrodė</i> , jog vyrų hedonistinės vertybės (skaniai pavalgyti, turėti pinigų, nerūpestingai leisti laiką) yra stipriau pasireiškiančios nei moterų...	Tyrimas <i>įrodė</i> , jog hedonistinių vertybių raiška sąlyginai yra stipresnė vyrų populiacijoje. Nustatyta tendencija yra statistiškai reikšminga.
Eksperimentas <i>galutinai įrodė</i> , kad minėtas tradicinis pacientų mokymo metodas yra <i>visiškai netinkamas...</i>	Šio eksperimento duomenys rodo, jog sąlyginai geresnis pacientų pasirengimas procedūrai buvo taikant grupinius užsiėmimus. Kontrolinių grupių pasiekimai yra kuklesni.

Renkantis diagramą reikia atsižvelgti į duomenų tipą. Nominalinės skalės kintamieji gali būti pateikiami tik *stulpelinėmis* ar *skritulinėmis* diagramomis (8 pav. a). Klaidinga, kai nominalinės skalės kintamieji (pavyzdžiui, lytis, tautybė) pateikiami *linijinės* diagramos pavidalu (Merkys ir kt., 2004) (8 pav).

8 pav. Nominalinės skalės kintamųjų diagramoje pateikimas:

Ranginės skalės kintamieji gali būti pateikiami stulpelinėmis ir skritulinėmis diagramomis. Kintamųjų reikšmės grafike turi būti išdėstytos nuosekliai, o ne pagal reikšmės dydį (Merkys ir kt., 2004).

9 pav. Ranginės skalės kintamųjų pateikimas diagramoje

Pasitaiko, jog vaizduojant duomenis neteisingai pasirenkamos koordinatės ašys. Laikas turi būti išdėstomas X ašyje – nepriklausomas kintamasis, Y ašyje – priklausomas kintamasis.

Spalvų parinkimas. Spalvų perteklius mažina paveikslo efektyvumą. Paveikslas turi būti informatyvus tiek atspausdintas spalvotai, tiek nespalvotai. Reikia vengti „vizualinio triukšmo“ – įvairių linijų, paryškavimo ar pan.

Lentelės ir jų pateikimas.

Lentelės ir paveikslai numeruojami atskirai, skirtingose vietose žymimi jų pavadinimai. Lentelės pavadinimas rašomas centruotai, pasviruoju, neparyškintu šriftu. Po lentelės pavadinimu paliekama 6 pt dydžio tarpas. Rekomenduojamas lentelių teksto dydis – 11 pt. Tarpas tarp pastraipų eilučių neformuojamas. Jei lentelė netelpa viename lape, jos antraštinė eilutė kartojama kitame lape.

Pavyzdys

7 lentelė. Respondentų pasiskirstymas (proc.) pagal darbo stažą priklausomai nuo darbovietės (N=265)

Darbo vieta	Darbo stažas			
	0 - 5 m.	6 - 15 m.	16 - 25 m.	> 26 m.
PSP gydymo įstaiga	5	38	36	21
Stacionariojo gydymo įstaiga	10	47	29	14

Jei paveikslas ar lentelė sudaryti darbo autoriaus, tai turi atsispindėti tekste. Kitais atvejais būtina nurodyti tikslų informacijos šaltinį, iš kurio paimti grafiniai vaizdai ar kitos iliustracijos. Jei paveikslas ar lentelė yra paimti iš mokslinės literatūros, tada reikia ją nurodyti, pvz., (Pereira ir kt., 2013, p. 15). Jei paveikslas ar lentelė yra papildyta, tada reikia nurodyti „adaptuota pagal“, pvz., (adaptuota pagal Pereira ir kt., 2013, p. 15). Jei paveikslas ar lentelė sudaryta pagal mokslinėje literatūroje pateiktą tekstą, tada reikia nurodyti „sudaryta pagal“, pvz., (sudaryta pagal Pereira ir kt., 2013). Informacijos šaltinis rašomas už paveikslo arba lentelės pavadinimo.

Komentuojant lentelėse pateiktus tyrimo rezultatus, pagrindinis tekstas neturi tiesiogiai ir smulkmeniškai atpasakoti lentelės duomenų. Lentelė turi būti suprantama neskaitant teksto.

Lentelėse galima pristatyti ne tik tyrimo rezultatus, bet ir pateikti sociodemografinius tiriamųjų požymius.

Pavyzdys

8 lentelė. Sociodemografiniai tiriamųjų požymiai

Požymiai	Grupės	Procentai
Lytis	vyrų	26
	moterų	74
Išsilavinimas	specialusis profesinis	24
	aukštesnysis	46
	aukštasis neuniversitetinis	6
	aukštasis universitetinis	24
Darbo stažas	iki 5 m.	14
	nuo 5 iki 10 m.	22
	nuo 10 iki 20 m.	24
	daugiau nei 20 m.	40
Profesija	paramedikas	24
	skubios pagalbos specialistas (slaugytojas)	52
	gydytojas	24

Lentelėms keliami reikalavimai:

- turi būti vaizdžios ir nesunkiai suprantamos;
- nedidelės ir lengvai apžvelgiamos;
- žodžiai rašomi be trumpinių, galima naudoti tik visuotinai priimtinus standartinius žymėjimus;
- turi būti aišku, koks požymis (kintamasis, dimensija) atspindėtas lentelėje;
- turi būti aišku, kokie dydžiai (absoliutūs ar procentinė išraiška) naudojami.

Lentelės pavadinimas:

- pateikiamas virš aiškinamos lentelės;
- turi aiškiai įvardinti pateikiamą turinį;
- neturi būti nereikalingų ir pasikartojančių žodžių.

Lentelių formatavimas:

- rekomenduojama naudoti kuo mažiau linijų, taškelių, brūkšnelių ar spalvų;
- lentelės stulpelyje ženklų skaičius po kablelio negali skirtis. Pavyzdžiui, 0,21; 0,30;
- lentelių nuorodos tekste rašomos kaip parodyta 2 lentelėje. Pavyzdžiui, slaugytojų darbo stažas...., Pirminės sveikatos priežiūros gydymo įstaigose ženklesnė dalis slaugytojų turi didesnę darbo stažą (2 lentelė);
- lentelės tekste įterpiamos iš karto po jų nuorodų.

Darbo autorius pagal poreikį gali išskirti papildomą **diskusijų dalį**, kurioje gauti kiekybinio tyrimo rezultatai lyginami su kitų autorių gautais tyrimo rezultatais.

Kiekybinio tyrimo etika.

Socialiniuose ir biomedicinos tyrimuose aktualūs *etiniai klausimai*, reikalaujantys išlaikyti pusiausvyrą tarp tyrėjo numatymo gauti objektyvią informaciją ir asmens, kuris bus kaip tyrimo dalyvis, saugumo.

Rengiant tyrimo instrumentą ar apgalvojant tyrimo eigą, reikia prisiminti, jog viso proceso metu neturi būti pažeistos tiriamųjų (subjektų) teisės. Trumpai išvardinti aspektai apibrėžia etinius principus:

- asmens apsisprendimo laisvė dalyvauti tyrime;
- teisė būti informuotam apie tyrimą (rizikos elementus, naudą, tyrėjo funkcijas). Ši informacija turi būti pateikiama iki tyrimo atlikimo;
- teisė į privatumą (tyrimo subjektai turi žinoti, kad bus užtikrintas jų anonimiškumas bei konfidencialumas);

Tyrimų kokybė gali nukentėti ir nuo tam tikrų tyrėjo klaidų ar moralės nuostatų nesilaikymo, tokių kaip duomenų klastojimo, objektyvumo stokos (šališkai interpretuojami duomenys), išvadų nepagrįstumo.

1.9.2. Kokybinis tyrimas

Kokybinio tyrimo samprata.

Kokybinis tyrimas yra multimetodas, siejamas su interpretaciniu, natūralistiniu požiūriu į tiriamą subjektą tais terminais, kokį jį suvokia žmonės. Visi tyrinėtojai sutinka, kad kokybinis tyrimas turi vykti natūralioje aplinkoje, kur duomenų rinkimo instrumentas yra pats tyrėjas. Jis renka informaciją žodžių ir/ar paveikslų (vaizdų) pavidalu, įsiklauso į dalyvių nuomonę, analizuoja informaciją induktyviu būdu, aprašo procesą vaizdžiai ir įtaigia kalba (Luobikienė, 2008). Kokybinis tyrimas yra priemonė aprašyti ir suprasti individų ar grupių socialines problemas (Creswell, 2009).

Kokybinio tyrimo strategijos (Creswell, 2009; Denzin, Lincoln, 2005, Žydžiūnaitė, 2017): naratyvas (*angl. narrative*), fenomenologija (*angl. phenomenology*), etnografija (*angl. ethnography*), grindžiamoji teorija (*angl. grounded theory*), atvejų studija (*angl. case study*), veiksmo tyrimas dalyvaujant (*angl. participatory action research*), autoetnografija (*angl. autoethnography*).

Pasirinkdamas kokybinį tyrimą, tyrėjas turi suvokti tokio pasirinkimo pagrįstumą (Luobikienė, 2008):

- pasirinkti šį tyrimo tipą dėl tyrimo klausimo specifikos;
- rinktis šį metodą tada, kai vadovaujantis kitomis perspektyvomis klausimas negali būti išnagrinėtas;
- reikalingas išsamus dalyko suvokimas bei paaiškinimas;

- individus reikia tirti natūralioje aplinkoje, nes perkėlus juos į dirbtinę aplinką tyrimo duomenys gali būti iškreipti;
- tyrėją domina rašytinis arba literatūrinis stilius;
- yra pakankamai laiko ir kitų išteklių (pavyzdžiui, finansinių).

Kokybinio tyrimo imtis.

Kokybiniam tyrimui reikia pasirinkti tokius atvejus, kurie yra informatyvūs tiriamuoju požiūriu. Kiekvieno tyrimo imties dydis ir konkretūs tyrimui parinkti imties vienetai iš esmės priklauso nuo tyrimo tikslų. Todėl kokybiniame tyrime dažniausiai taikoma tikslinė imties vienetų atranka. Tyrėjas turi tris galimybes, kurios yra priimtinos kokybiniam tyrimams (Rupšienė, 2007):

1. Planuojant tyrimą numatyti tyrimo imties dydį.
2. Iš anksto nenumatyti tyrimo imties dydžio, bet duomenis rinkti tol, kol jie pradeda kartotis ir akivaizdžiai sumažėja jų informatyvumas.
3. Numatyti preliminarų tyrimo imties dydį, bet renkant duomenis, prireikus tyrimo imtį išplėsti.

Kokybiniam tyrimui pasirenkamas nedidelis tyrimo dalyvių skaičius, siekiant detaliam išanalizuoti kiekvieną atvejį (situaciją). Kiekvienas atvejis gali būti suprantamas tik išsamiai išanalizavus jį supantį kontekstą (Hammersley, 2013), todėl labai svarbus pasirinktų atvejų informatyvumas.

Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo instrumentai.

Pagrindiniai duomenų rinkimo instrumentai yra *interviu, stebėjimas ir dokumentų analizė*.

Interviu yra viena svarbiausių kokybinio tyrimo duomenų rinkimo priemonių. Tai yra labai geras priartėjimo prie žmonių suvokimo, reikšmių, situacijų apibrėžimo ir realybės konstravimo būdas (Luobikienė, 2008). Interviu gali būti įvairių tipų: struktūruoti (arba formalizuoti), nestruktūruoti (arba neformalizuoti, gilieji), kryptingi (iš dalies struktūruoti) grupiniai interviu (tikslinės grupės (angl. focus group)). Atliekant kokybinį tyrimą interviu kartu yra ir stebėjimas: tyrėjas ne tik girdi, ką informantas sako, bet ir mato, kaip jis kalba, kaip tuo metu elgiasi. Interviu protokolo pavyzdys pateiktas 9 lentelėje.

Stebėjimas yra duomenų rinkimo instrumentas, padedantis tyrėjui surinkti duomenis apie individų elgesį ir veiklas tyrimo lauke (Creswell, 2009). Stebėjimas gali būti įvairių tipų: struktūruotas ir nestruktūruotas bei stebėjimas dalyvaujant. Stebėjimo protokolo pavyzdys pateiktas 10 lentelėje.

Dokumentai – įvairūs žmonių veiklos produktai (Rupšienė, 2007). Tyrėjas gali analizuoti viešuosius (pavyzdžiui, laikraščius) arba privačiuosius (pavyzdžiui, dienoraščius, elektroninius laiškus) dokumentus (Cresswell, 2009). Taip pat gali būti analizuojami filmai, nuotraukos, projektų medžiaga ir pan.

9 lentelė. Interviu protokolo pavyzdys

Data: Laikas: Trukmė: Interviu tipas:	Kodai:
<u>Interviu turinys:</u> Tyrėjas: Informantas: Tyrėjas: Informantas:	

10 lentelė. Stebėjimo protokolo pavyzdys

Data: Laikas: Trukmė: Stebėjimo tipas: Tyrėjo vaidmuo:	Kodai:
<u>Stebėjimo aprašymas:</u>	

Kokybinio tyrimo organizavimas ir eiga.

Kokybinio tyrimo duomenų fiksavimas. Tyrėjas turi iš anksto numatyti kokybinio tyrimo duomenų fiksavimo būdą. Kokybinio tyrimo duomenys gali būti įrašomi į garso, vaizdo priemonės arba fiksuojami raštu.

Techninės duomenų fiksavimo priemonės leidžia užtikrinti, kad nebus prarasta daug svarbios informacijos: žodžių ar vaizdų, asmens kalbėjimo stiliaus ir greičio. Naudodamas technines priemones tyrimo duomenims fiksuoti, tyrėjas gali palaikyti geresnį kontaktą su informantais.

Vis dėlto techninių priemonių naudojimas dar nereiškia, kad reikia atsisakyti rengti tyrimo lauko užrašus. Šių užrašų rengimas techninėmis priemonėmis turi du pagrindinius tikslus: 1) jei interviu (ar stebėjimas) trunka ilgai, tyrimo lauko užrašai sudaro galimybę tyrėjui peržvelgti visą surinktą medžiagą ir formuluoti naujus klausimus; 2) tyrimo lauko užrašai palengvina visą tolimesnę analizę, atkreipdami dėmesį į informanto neverbalinę kalbą bei svarbiausius interviu momentus.

Tyrėjui fiksuojant tyrimo duomenis raštu, kyla pavojus prarasti dalį svarbios informacijos, tačiau tuomet informantai paprastai jaučiasi natūraliau. Tyrėjui rekomenduojama susikurti savo ženklų ir simbolių sistemą, kuri padėtų raštu fiksuoti tyrimo duomenis.

Stebėjimo metu įprasta naudoti dienoraščius arba tyrimo lauko užrašus, kuriuose aprašoma visa tai, kas stebima. Dažniausiai stebėdamas tyrėjas glaustai fiksuoja tai, ką stebi, bet stebėjimui pasibaigus, iš karto išsamiai aprašo visą stebėjimo eigą (Rupšienė, 2007).

Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo instrumentas yra pats tyrėjas, todėl renkant kokybinio tyrimo duomenis rekomenduojama rašyti tyrėjo refleksijas (prieš interviu (stebėjimą) ir po interviu (stebėjimo)).

Kokybinio tyrimo patikimumas. Kokybinio tyrimo patikimumą užtikrina trianguliacijos ir saturacijos principų taikymas.

M. Q. Patton (2002) teigimu, tyrėjas trianguliacijos (lot. *triangulum* – trikampis) principą gali taikyti šiais būdais:

1. Naudodamas skirtingus duomenų rinkimo instrumentus (pavyzdžiui, taikomi trys skirtingi duomenų rinkimo instrumentai: interviu, stebėjimas ir stebėjimas dalyvaujant).
2. Naudodamas skirtingus informacijos šaltinius, jei naudoja vieną duomenų rinkimo instrumentą.

Saturacija (lot. *saturatio* – prisisotinimas, persisunkimas), pagal I. Luobikienę (2008), yra duomenų rinkimo procesas iki tol, kai naujai renkami duomenys neberodo naujų elementų, o tik patvirtina tai, kas atrasta.

Kokybinio tyrimo metu gautų duomenų analizė.

Kokybinių tyrimų įvairovė lemia kokybinių duomenų analizės įvairovę. Požiūrių įvairovė ir skirtingumas teikia išvadą, kad nėra vieno teisingo kokybinės analizės būdo, t. y. nėra vienos metodologinės konstrukcijos.

Kai tyrimo duomenys yra surenkami, vyksta perrašymo procesas. Kokybinio tyrimo duomenų perrašymas vadinamas transkribavimu. Transkribuojant duomenis labai svarbu detalumas ir tyrėjo kruopštumas, nes transkribavimas yra daug laiko užimanti procedūra. M. Q. Patton (2002) pažymi, kad perrašant duomenis galioja taisyklė 4:1. Tai reiškia, kad 1 val. trukmės įrašą transkribuoti trunka 4 val. Pradedančiam tyrėjui rekomenduojama perrašyti visa turimą medžiagą.

Kokybinio tyrimo duomenų analizė yra duomenų sutvarkymo procesas. Tai yra kūrybinis procesas, kadangi nėra vieno teisingo būdo kokybinio tyrimo duomenims analizuoti.

Kokybinio tyrimo duomenų analizė vyksta tiek duomenų rinkimo metu, tiek surinkus visus duomenis. Vienas iš būdų kokybinio tyrimo duomenų analizei – kodavimo ir kategorizavimo sistemos naudojimas. Anot M. Q. Patton (2002), tyrėjas pats turi savo kodų ir kategorijų sistemą.

Minėtas autorius pataria pradėti kodavimą nuo pat pirmųjų gautų tyrimo duomenų. Gautus kodus reikia skirstyti į kategorijas. Ši informacija gali būti labai naudinga tyrėjui apsispręsti, ar jau visi reikiami tyrimo duomenys surinkti (pasiektas duomenų prisotinimas – saturacija), ar dar reikėtų ieškoti papildomų tyrimo duomenų. Kokybinio tyrimo interpretavimas – prasmės suteikimas tam, ką atskleidė informantai. Interpretavimas apima ir sąsajų tarp atskirų analizės dalių suradimą.

Kaip išskirtinė kokybinio tyrimo duomenų analizės dalis yra tyrėjo refleksijos. Tyrėjui rekomenduojama parengti dvi refleksijas: 1) tyrėjo refleksija apie tyrimo duomenis (apibūdinami tyrimo radiniai ir numatomos tolimesnių tyrimų galimybės); 2) tyrėjo refleksija apie tyrimo procesą (aprašoma tyrėjo patirtis atliekant tyrimą).

Duomenų sutvarkymo (naudojant kodavimo sistemą) pavyzdžiai

1 pavyzdys

11 lentelė. Socialinio darbuotojo veiklos su socialinės rizikos šeimomis

Kategorija	Subkategorija	Kodai
Socialinio darbuotojo veiklos su socialinės rizikos šeimomis	Poreikio vertinimas	Renkama ir kaupiama informacija apie šeimą
		Suformuojama šeimos byla
	Bendrųjų paslaugų teikimas	Informavimas
		Konsultavimas
		Tarpininkavimas ir atstovavimas
		Aprūpinimas būtiniaisiais drabužiais ir avalyne
		Transporto paslaugų organizavimas
		Sociokultūrinės paslaugos
	Specialiosios socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos	Pagalba atkuriant asmens savarankiškumą asmeniniame gyvenime
		Pagalba atkuriant asmens savarankiškumą visuomeniniame gyvenime
	Finansų valdymo ir mitybos saviorganizavimo įgūdžių ugdymo paslaugos	Prašymo užpildymas
		Susitarimo pasirašymas
		Mėnesinio pinigų disponavimo plano sudarymas

2 pavyzdys:

12 lentelė. Senų asmenų, gyvenančių kaimo vietovėse, baimės rūšys

Kategorija	Subkategorija	Kodai
Senų asmenų, gyvenančių kaimo vietovėse, baimės rūšys	Baimė dėl sveikatos	Baimė prarasti savarankiškumą
		Turimos sveikatos blogėjimas
		Sutrikusi sveikata
		Baimė dėl skausmų
	Baimė dėl kitų žmonių	Gresianti apgaulė iš kitų žmonių
		Baimė dėl kitų žmonių saugumo
		Baimė dėl nesąžiningų specialistų
	Baimė dėl pajamų	Baimė, kad neteks pensijos
		Baimė, kad neužteks pensijos
		Baimė prarasti turta
		Baimė dėl gaisro

Kokybinio tyrimo duomenų pateikimo pavyzdžiai.

1 pavyzdys

Tyrimo dalyvė A., susitikusi su klientu, turinčiu psichikos negalią, pirmiausia identifikuoja jo problemą:

<...> atlieku problemos identifikavimo vaidmenį. Šis vaidmuo atliekamas pirminio interviu metu, kuomet siekiama išsiaiškinti, kas nutiko, kad asmuo atėjo pas mane, socialinę darbuotoją, kokios problemos jam iškilo. Šalia problemų identifikavimo, galima kartu identifikuoti galimas problemos sprendimo galimybes <...> [Socialinė darbuotoja A., struktūruotas interviu, 2012, liepa].

Informantės A. žodžiai pirminio interviu metu parodo, kad socialinė darbuotoja siekia užmegzti kontaktą su psichikos negalią turinčiu klientu. Socialinės darbuotojos A. pasisakymas „...*siekiama išsiaiškinti, kas nutiko...*“ rodo, kad ji įsigilina į kliento situaciją. Minėtos tyrimo dalyvės žodžiai „...*galima kartu identifikuoti galimas problemos sprendimo galimybes...*“ atskleidžia, kad socialinė darbuotoja kartu atlieka du veiksmus: identifikuoja problemas ir jų sprendimo galimybes.

2 pavyzdys

Tyrimo dalyvė Heli (45 metai) teigia, kad savanoriškas darbas jai suteikia teigiamų emocijų ir ji jaučiasi „...*laiminga ir kažkam padėdama...*“ Pirkanmann Hoitokoti įstaigoje. Savanoriškas darbas Pirkanmann Hoitokoti įstaigoje jai „...*padeda spindėti kaip žmogui...*“. Šie žodžiai atskleidžia, kad savanoriaudama Heli jaučia visavertiškumą bei pasitenkinimą savo gyvenimu.

Savanoriaudama Heli rodo iniciatyvą ir norą padėti:

<...> dažniausiai, net jeigu klientas nekalba, aš maždaug galiu suprasti, ko jis nori. Tai tarsi aš turėčiau anteną ir galėčiau suprasti ko jiems iš manęs reikia – nori sėdėti ramiai, nori kalbėti. [Heli, struktūruotas interviu, 2011, balandis].

3 pavyzdys

Elena (64 metai) teigia, kad pagyvenusių žmonių dienos centrą pradėjo lankyti dėl vidinio noro kuo daugiau būti tarp žmonių. Lankydama dienos centrą, išeidama iš įprastinės namų aplinkos, moteris išgyvena daugiau teigiamų emocijų nei būdama viena namuose.

<...> na, prieš pradėdant lankytis jaučiausi labai vieniša po vyro mirties, o čia atėjus susipažinau su naujais žmonėmis, tiesiog pagerėjo bendravimas <...> pradėjau išeiti tarp žmonių, nebūti namuose tiek daug laiko, pasikeitė dienos tiesiog <...> [Elena, struktūruotas interviu, 2012, rugsėjis].

Elena žodžiais „...*pasikeitė dienos...*“ įvardija, jog mato pokytį gyvenime prieš pradėdama lankyti pagyvenusių žmonių dienos centrą ir nuolat lankydamosi jame. Tyrimo dalyvės Elenos

šypsena, veido išraiška po paskutinių žodžių leidžia daryti prielaidą, jog toks pokytis moters gyvenime yra teigiamas ir sukeliantis šiltus jausmus.

Elenos žodžiai „...*prieš pradėdant lankytis jaučiausi labai vieniša...*“ parodo dar vieną veiksnį, skatinantį lankytis pagyvenusių žmonių dienos centre, – vienišumo jausmo įveikimą. Tyrimo dalyvė įvardijo, kad, pradėjusi lankytis pagyvenusių žmonių dienos centre, įveikė vienišumo jausmą.

4 pavyzdys

13 lentelė. Fotografijos metodo panaudojimo galimybės

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Fotografijos metodo panaudojimo galimybės	Kliūtys, neleidžiančios panaudoti fotografijos metodo	„Visų pirma trūksta teorinių žinių. Jei apie šį metodą žinočiau daugiau, tada ieškočiau ir galimybių“
	Resursų ir išteklių ribotumas	„Viskas kainuoja, o šiais laikais ypač brangiai, net smulkmena. Mums reiktų dėl fotografijos atsisakyti kažko kito. Neturime atliekamų pinigų eksperimentuoti su naujovėmis. Būtent finansinių lėšų trūkumas ir riboja šio metodo panaudojimą“.
	Požiūris į naujus socialinio darbo metodus	„Mes pernelyg konservatyvūs, baikštūs naujovėms ir nesam savarankiški“

Kokybinių tyrimų etika.

Atliekant kokybinius tyrimus etikos problemos yra aktualesnės, negu atliekant kiekybinius, nes tyrimo metu vyksta glaudi tyrėjo ir tiriamojo sąveika (Rupšienė, 2007):

- dalyvaudami kokybiniame tyrime tiriamieji dažniau jaučia nerimą;
- atliekant kokybinį tyrimą yra daugiau galimybių tiriamuosius išnaudoti;
- publikuojant kokybinių tyrimų rezultatus sudėtingiau išlaikyti konfidencialumą ir anonimiškumą, todėl padidėja galimos žalos tiriamiesiems rizika.

Tyrėjo užduotis – sumažinti potencialios žalos riziką tyrimo dalykui. Tyrėjas turi būti jautrus tyrimo dalyvio situacijai, be to dalyvavimo tyrime nauda tyrimo dalyviui turi būti didesnė, negu galimos žalos rizika. Tyrėjui rekomenduojama gauti potencialių tyrimo dalyvių sutikimus dalyvauti tyrime. Tyrėjas privalo potencialius tyrimo dalyvius informuoti apie tyrimo atlikimo procedūrą ir kitas svarbias detales. Be to, tyrėjas turi pasirūpinti duomenų konfidencialumu. Tyrėjas neturi teisės niekam teikti informacijos apie tyrimo dalyvius, kuri padėtų juos identifikuoti. Vienas iš informacijos konfidencialumo užtikrinimo būdų – tyrimo ataskaitoje nevartoti tikrų tyrimo dalyvių vardų.

1.10. Išvados ir rekomendacijos

Išvados – tai tiriamojo darbo rezultatus apibendrinantys teiginiai. Išvados turi atskleisti svarbiausius tiriamojo darbo rezultatus. Kiekvienoje išvadoje turėtų būti pateikiama labai glausta ir tiksli informacija, demonstruojanti, kad tyrėjas pasiekė darbo įvade suformuluotą uždavinį. Jei buvo formuluoti 3 uždaviniai, pateikiamos 3 išvados. Išvadų neturėtų būti mažiau ar daugiau nei suformuluotų uždavinių. Pagrindiniai reikalavimai išvadų skyriui įforminti:

- skyrius, kuriame pateikiamos išvados, yra nenumerojamas;
- išvados numeruojamos;
- išvadų teiginiai turi būti konkretūs, glaustai suformuluoti;
- išvadų teiginiuose neturi būti pateikiama procentinės tyrimo rezultatų išraiškos, negali būti citatų, lentelių, grafikų ir naudotos literatūros nuorodų ;
- išvadose negali būti apibendrinančių teiginių tokiais klausimais, kurie nebuvo nagrinėti baigiamajame darbe;
- kiekvienam uždaviniui rašoma po vieną išvadą;
- atlikus kokybinį tyrimą yra pateikiamos tyrimo įžvalgos.

Rekomendacijos. Šioje darbo dalyje pateikiami siūlymai pasirinktai problemai spręsti. Išanalizavus tyrimo duomenis, formuluojami teiginiai ar naujos idėjos, t. y. praktinės rekomendacijos, nurodant, kokioje srityje tai galėtų būti pritaikyta. Šios rekomendacijos rašomos atskirame lape, po išvadų dalies. Pagrindiniai rekomendacijoms keliami reikalavimai:

- rekomendacijos turi būti tikslingos, t. y. nurodoma, kam jos skiriamos (pavyzdžiui, socialiniams darbuotojams, slaugytojams, pacientams, tėvams, sveikatos priežiūros arba farmacijos specialistams (konkrečiai įvardijant profesiją, gyventojų grupę ir kt.);
- rekomendacijos turi būti konkrečios, formuluojamos glaustai, remiantis atlikto tiriamojo darbo rezultatais;
- rekomendacijos gali būti numeruojamos;
- rekomendacijų dalyje reikia vengti bendrų frazių – gerinti, tobulinti ir t. t. Tikslinga pateikti konkrečius tyrimo problemos sprendimo variantus.

1.11. Literatūra

Literatūros sąrašas pateikiamas naujame lape po išvadų atskiru skyriumi su antrašte „LITERATŪRA“.

Šiame skyriuje nurodomi baigiamajame darbe naudoti literatūros šaltiniai (jų turėtų būti apie 15-20). Kuo daugiau šaltinių panaudota darbe, tuo išsamesnį domėjimąsi pasirinkta tema

parodo studentas. Kiekvienas tekste nurodomas šaltinis turi būti pateikiamas literatūros sąrašė. Negalima nurodyti darbų, nepaminėtų tekste.

- Visi literatūros šaltiniai yra numeruojami.
- Informacijos šaltinių sąrašė ir lietuvių, ir kitomis lotynų raidyno (anglų, vokiečių ir t. t.) kalbomis parašyti šaltiniai pateikiami abėcėlės tvarka. Slavų raidyno šaltiniai pateikiami atskirai, po lotynų, tęsiant numeraciją.
- Jei leidinys turi daugiau nei du autorius, prieš paskutinę autoriaus pavardę renkamas simbolis &.
- Pateikiant šaltinius iš internetinio puslapio reikia nurodyti prieigą bei apsilankymo datą. Jei informacijos šaltiniai imami iš duomenų bazių, prie kurių reikia prisijungimo duomenų, pateikiama tik bendra interneto nuoroda. Jei šaltiniai imami tiesiogiai iš svetainių, nurodomas visas interneto adresas.
- Knygos ar serijinio leidinio antraštė rašoma pasviruoju šriftu.
- Nurodant straipsnius iš netęstinių leidinių, prie leidinio antraštės pridedamas žodis „In“.

Naudoti literatūros šaltiniai literatūros sąrašė pateikiami pagal bibliografinių nuorodų sudarymo reikalavimus (14 lentelė).

Kauno kolegijos studentams studijų ir mokslo darbų bibliografinės nuorodas rekomenduojama sudaryti pagal tarptautines citavimo taisykles APA (6-asis leidimas) (Šarlauskienė, 2018, p. 11).

Baigiamajame darbe rekomenduojama, kad ne mažiau kaip trečdalis literatūros šaltinių būtų užsienio autorių. ir mažiausiai trys elektroniniai išteklių iš duomenų bazių. Naudojami tik mokslinės ir dalykinės informacijos šaltiniai.

14 lentelė. Bibliografinės nuorodos sudarymo rekomendacijos (atnaujinta)

Literatūros šaltinis	Bibliografinės nuorodos aprašo elementai
Vieno autoriaus knyga	Autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė. (metai). <i>Knygos pavadinimas</i> . Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas. Pavyzdžiui: Petkevičienė, L. (2014). <i>Sergančiųjų žarnų ligomis maitinimasis</i> . Vilnius: Homo liber.
Dviejų autorių knyga	Autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, & autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė. (metai). <i>Knygos pavadinimas</i> . Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas. Pavyzdžiui: Palmer, S., & Cooper, C. L. (2013). <i>How to deal with stress</i> . London: Kogan Page.

Literatūros šaltinis	Bibliografinės nuorodos aprašo elementai
Trijų–šešių autorių knyga	<p>Autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, & autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė. (metai). <i>Knygos pavadinimas</i>. Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas.</p> <p>Pavyzdžiui: Macas, A., Jurkevičius, R., Vaškelytė, J. J., Mačiulienė, A., & Bakšytė, G. (2015). <i>Greitieji echokardiografijos protokolai anesteziologijoje, intensyviojoje terapijoje ir skubiojoje medicinoje: mokomoji knyga</i>. Kaunas: Vitae Litera.</p>
Septynių ir daugiau autorių knyga	<p>Autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, . . . paskutinio autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė. (metai). <i>Knygos pavadinimas</i>. Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas.</p> <p>Pavyzdžiui: Ambrozaitis, A., Aukštuolienė, E., Bareišienė, V. M., Broslavskis, E., Davidavičienė, E., Gulbinovič, J., . . . Žlabys, P. (2010). <i>Infekcinių ligų vadovas</i>. Vilnius: Vaistų žinios.</p>
Knyga be autoriaus	<p><i>Knygos pavadinimas</i>. (metai). Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas.</p> <p>Pavyzdžiui: <i>Lietuvos sporto enciklopedija</i>. (2010). Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras.</p>
Knygos dalis	<p>Pavardė, pirmoji vardo raidė. (Metai). Knygos dalies pavadinimas. In Pavardė, pirmoji vardo raidė, <i>Knygos pavadinimas</i>, knygos dalies puslapiai. Leidimo vieta: Leidyklos pavadinimas.</p> <p>Pavyzdžiui: Petronis, A. (2007). Konfliktai šeimoje. Šeimos santykių deformacijos. In Ustilaitė, S., Gudžinskienė, V., Jakučiūnienė, D., Petronis, A., Narbekovas, A., Vaitoška, G., & Obelenienė, B. <i>Vaikų ir jaunimo rengimo šeimai programų rengimas: mokomoji metodinė priemonė</i>, 55-59. Vilnius: Sapnų sala.</p>
Elektroninės knygos	<p>Autorius (-iai). (Metai). <i>Knygos pavadinimas</i>. Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas. [žiūrėta prisijungimo data]. Prieiga per internetą: interneto adresas.</p> <p>Pavyzdžiui: Jankauskienė, D. (2014). <i>Sveikatos priežiūros darbuotojų ir gyventojų įtraukimo bei dalyvavimo e. sveikatos sistemoje mastas ir tendencijos Lietuvoje mokslo studija</i>. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. [žiūrėta 2015-11-07]. Prieiga per internetą: http://wdn.ipublishcentral.net/association_lithuania_serials/viewinside/63413649665215.</p>
Elektroninės knygos dalis	<p>Autorius (-iai). (Metai). Knygos dalies pavadinimas. In <i>Knygos pavadinimas</i>, knygos dalies puslapiai. Leidimo vieta: Leidyklos pavadinimas. [žiūrėta prisijungimo data]. Prieiga per internetą: interneto adresas.</p> <p>Pavyzdžiui: Petronis, A. (2007). Konfliktai šeimoje. Šeimos santykių deformacijos. In Ustilaitė, S., Gudžinskienė, V., Jakučiūnienė, D., Petronis, A., Narbekovas, A., Vaitoška, G., & Obelenienė, B. <i>Vaikų ir jaunimo rengimo šeimai programų rengimas: mokomoji metodinė priemonė</i>, 55-59. Vilnius: Sapnų sala. [žiūrėta 2015-11-07]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/neformalus%20ugdymas/SPPC.pdf.</p>

Literatūros šaltinis	Bibliografinės nuorodos aprašo elementai
Straipsnis iš konferencijos leidinio	<p>Autorius (-iai). (Metai). Straipsnio pavadinimas. In <i>Konferencijos leidinio pavadinimas: paastraštė</i>, straipsnio puslapiai. Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas.</p> <p>Pavyzdžiui: Rapolienė, L., Razbadauskas, A., Petrauskas, S., & Martinkėnas, A. (2015). Balneoterapija naudojant geoterminį vandenį. In <i>Virtualūs instrumentai biomedicinoje 2015: tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos pranešimų medžiaga</i>, 98-105. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.</p>
Straipsnis iš serijinio (žurnalo) leidinio	<p>Autorius (-iai). (Metai). Straipsnio pavadinimas. <i>Serijinio leidinio pavadinimas, tomas</i>(numeris), straipsnio puslapiai.</p> <p>Pavyzdžiui: Verbylė, D., & Kondratavičienė, V. (2013). Būsimųjų socialinių darbuotojų požiūris į vertybinį ugdymą studijų dalykuose. <i>Sveikatos mokslai</i>, 23(4), 140-145.</p>
Straipsnis iš elektroninio žurnalo	<p>Autorius (-iai). (Metai). Straipsnio pavadinimas. <i>Serijinio leidinio pavadinimas, tomas</i>(numeris), straipsnio puslapiai. [žiūrėta prisijungimo data]. Prieiga per internetą: interneto adresas.</p> <p>Pavyzdžiui: Zolubienė, E., & Everatt R. (2015). Šeimos gydytojų rūkymo paplitimas ir jų pasirengimas teikti pagalbą pacientams, metantiems rūkyti. <i>Visuomenės sveikata</i>, 2, 9-15. [žiūrėta 2015-11-07]. Prieiga per internetą: http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2015.2(69)/VS%202015%202(69)%20LIT%20A%20Gydytoju%20rukymas.pdf.</p>
Straipsnis iš serijinio (žurnalo) leidinio su DOI	<p>Autorius (-iai). (Metai). Straipsnio pavadinimas. <i>Serijinio leidinio pavadinimas, tomas</i> (numeris), straipsnio puslapiai. doi: numeris.</p> <p>Pavyzdžiui: Astrauskienė, A. (2013). Fizinio aktyvumo poveikis vyresnio amžiaus moterų širdies ir kraujagyslių sistemai. <i>Sveikatos mokslai</i>, 23(1), 96-99. doi: 10.5200/sm-hs.2013.017.</p>
Serijinis (žurnalo) leidinys iš duomenų bazės	<p><i>Serijinio leidinio pavadinimas</i>. (Metai). <i>Tomas</i>(numeris). [žiūrėta prisijungimo data]. Prieiga per duomenų bazę: duomenų bazės interneto adresas.</p> <p>Pavyzdžiui: <i>International Journal of Health Care Quality Assurance</i>. (2015). 28(8). [žiūrėta 2015-11-07]. Prieiga per duomenų bazę Emerald: http://www.emeraldinsight.com.</p>
Straipsnis iš duomenų bazės	<p>Autorius (-iai). (Metai). Straipsnio pavadinimas. <i>Serijinio leidinio pavadinimas, tomas</i>(numeris), straipsnio puslapiai. [žiūrėta prisijungimo data]. Prieiga per duomenų bazę: duomenų bazės interneto adresas.</p> <p>Pavyzdžiui: Blok, D., & Stambler I. (2015). Information Theoretical Analysis of Aging as a Risk Factor for Heart Disease. <i>Aging & Disease</i>, 6(3), 196-207. [žiūrėta 2015-11-07]. Prieiga per duomenų bazę EBSCOhost: http://search.ebscohost.com.</p>
Optinė laikmena	<p>Autorius (-iai). (Metai). <i>Optinės laikmenos pavadinimas</i> [laikmenos žyma]. Išleidimo vieta, leidyklos pavadinimas.</p> <p>Pavyzdžiui: Raymond, C., Rowe, E., Sheskey, P. J., & Quinn, M. E. (2009). <i>Pharmaceutical excipients 6</i> [CD-ROM]. London: Pharmaceutical Press.</p>

Literatūros šaltinis	Bibliografinės nuorodos aprašo elementai
Teisės aktas	Teisės akto pavadinimas (data ir numeris). <i>Leidinio pavadinimas</i> , leidinio metai, leidinio numeris. Pavyzdžiui: Dėl buities, sanitarinių ir higienos patalpų įrengimo reikalavimų (2003 m. balandžio 24 d. Nr. 501). <i>Valstybės žinios</i> , 2003, nr. 40-1820.
Standartas	<i>Standarto pavadinimas</i> . (Metai). Išleidimo vieta, leidyklos pavadinimas. Pavyzdžiui: <i>LST ISO 3972: Juslinė analizė. Metodika. Skonio jautrumo nustatymo metodas (tapatus ISO 3972:2011) = Sensory analysis – Methodology – Method of investigating sensitivity of taste (ISO 3972:2011, identical)</i> . (2012). Vilnius: Lietuvos standartizacijos departamentas.
Disertacija, magistro darbas	Pavardė, pirmoji vardo raidė. (Metai). <i>Disertacijos arba magistro darbo pavadinimas: daktaro disertacija arba magistro darbas</i> . Apimtis. Pavyzdžiui: Gerikienė, V. (2007). <i>Lietuvos bendruomenės slaugytojų pasitenkinimas darbu pirminės sveikatos priežiūros reformos sąlygomis: daktaro disertacija</i> , 131.
Paveikslas iš interneto	Paveikslas pavadinimas [paveikslas]. Prieiga per internetą: interneto adresas. Pavyzdžiui: Skarlatinos bėrimas [paveikslas]. Prieiga per internetą: http://www.lib.uiowa.edu/hardin/md/dermatlas/scarletfever.html .
Statistiniai duomenys	Įstaiga (metai). Statistinių duomenų pavadinimas. [žiūrėta prisijungimo data]. Prieiga per internetą: adresas. Pavyzdžiui: Eurostat (2014). Population of the year. [žiūrėta 2017-11-09]. Prieiga per internetą: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableS=election=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugi=n=1
Informacija iš institucijų, organizacijų ar kitų oficialių svetainių	Įstaiga. Informacijos pavadinimas. [žiūrėta prisijungimo data]. Prieiga per internetą: adresas. Pavyzdžiui: World Health Organization. International Classification of Diseases for Oncology, 3rd Edition (ICD-O-3) [žiūrėta 2015-11-25]. Prieiga per internetą: http://www.who.int/classifications/icd/adaptations/oncology/en/

1.12. Priedai

Jeigu prie darbo pridedami papildomi dokumentai, t. y. priedai, jie į darbo puslapius neįskaičiuojami, o numeruojami atskirai. Juose pateikiami paveikslai, didelės duomenų lentelės ir kita pagalbinė medžiaga, kuri nurodoma tekste. Priedai numeruojami eilės tvarka. Jų skaičius neapibrėžiamas. Kiekvienas priedas pateikiamas atskirame lape. Tekstas su priedais siejamas nuorodomis.

Priedų puslapiuose, viršutinės paraštės dešinėje pusėje rašoma, pavyzdžiui: „1 PRIEDAS”, „2 PRIEDAS”. Jei priedas yra tik vienas, jis nenumerojamas. Jei yra keli priedai, jie nuo pagrindinio teksto atskiriami lapu, kurio optiniame centre užrašomas pavadinimas „PRIEDAI“.

Paskutiniame baigiamojo darbo viršelio puslapyje turi būti įklijuotas vokas su jame patalpinta elektronine laikmena. Elektroninėje laikmenoje turi būti įrašytas baigiamojo darbo tekstas ir priedai.

2. BENDRIEJI BAIGIAMOJO DARBO ĮFORMINIMO REIKALAVIMAI

Baigiamasis darbas rašomas baltame A4 formato (210x297) popieriuje, vienoje lapo pusėje. Rekomenduojama nustatyti tokias *paraštes*: viršutinė paraštė – 2 cm; apatinė paraštė – 2 cm; kairioji paraštė – 3 cm; dešinioji paraštė – 1 cm. Baigiamieji darbai spausdinami kompiuteriu. Siūlomas šriftas – Times New Roman. Darbo kalba turi atitikti bendrinės lietuvių kalbos normas bei specialybės terminiją.

Baigiamojo darbo tituliniam lape nurodoma (1 priedas):

- logotipas (36x18);
- fakulteto pavadinimas (šriftas – 14 pt, paryškintas, centre, didžiosios raidės);
- katedros pavadinimas (šriftas – 14 pt, paryškintas, centre, didžiosios raidės);
- darbo autoriaus vardas ir pavardė (16 pt, centre, neparyškintas);
- darbo pavadinimas (šriftas – 20 pt, paryškintas, centre, didžiosios raidės);
- darbo rūšis (šriftas – 12 pt, neparyškintas, centre);
- studijų programos pavadinimas kilmininko linksniu (šriftas – 12 pt, neparyškintas, centre);
- valstybinis kodas (šriftas – 12 pt, neparyškintas, centre);
- studijų krypties pavadinimas kilmininko linksniu (šriftas – 12 pt, neparyškintas, centre);
- autoriaus vardas ir pavardė (šriftas – 12 pt, neparyškintas, centre);
- darbo vadovo pedagoginis mokslo vardas ir mokslinis laipsnis, visas vardas ir pavardė (12 pt., dešinėje, neparyškintas);
- vietovės, kurioje parengtas darbas, pavadinimas ir toje pačioje eilutėje – darbo parengimo metai (šriftas – 12 pt, centre, neparyškintas);
- tituliniam lape negali būti sutrumpinimų, pedagoginius vardus ir mokslinius laipsnius: lekt., doc., prof., dr., habil. dr.;
- titulinis lapas yra nenumerojamas. Darbo puslapių numeravimas prasideda titulinio puslapiu, bet jame skaičius „1“ nerašomas.

Kiekvienas baigiamojo darbo skyrius pradedamas naujame lape. Poskyriai ir skirsniai rašomi tame pačiame lape. Po skyriaus, poskyrio ir skirsnio pavadinimo taškas nerenkamas. Jei išskirtas 1.1.1. skirsnis, tai turi būti ir 1.1.2. skirsnis. Jei to padaryti negalima, 1.1.1. skirsnis sujungiamas su 1.1. poskyriu. Skyriai, poskyriai ir skirsniai numeruojami pagal hierarchiją. Po skaičiaus būtina rinkti tašką, palikti tarpą ir rinkti pavadinimą.

Teorinės ir empirinės dalies skyriai numeruojami iš eilės. Kiekvienas skyrius – *įvadas*, *teorinė dalis*, *empirinė dalis*, *išvados*, *literatūros sąrašas*, *priedai* – rašomi naujame lape

didžiosiomis raidėmis (A lygio antraštė). Jei teorinė ir empirinė dalis susideda iš kelių poskyrių, jie numeruojami arabiškais skaitmenimis

Tarpas tarp skyrių, poskyrių, skirsnių pavadinimų ir teksto yra 12 pt. Skyrių ir poskyrių pavadinimai centruojami. Tokios darbo antraštės, kaip turinys, įvadas, išvados, literatūra vadinamos A lygio antraštėmis, nenumerojamos ir rašomos didžiosiomis raidėmis paryškintai 14 pt šriftu eilutės viduryje (11 pav.). Teksto pastraipų pradžia turi būti 1,5 cm nuo kairiosios paraštės. Tarpas tarp teksto eilučių turi būti 1,5 eilutės (1,5 line). Kiti baigiamojo darbo šrifto nustatymai pateikiami 15 lentelėje.

LENTELIŲ SĄRAŠAS (A lygio antraštė/ Heading 1)
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS (A lygio antraštė / Heading 1)
SĄVOKOS IR SANTRUMPOS (A lygio antraštė / Heading 1)
SANTRAUKA (LIETUVIŲ IR UŽSIENIO KALBOMIS) (A lygio antraštė / Heading 1)
ĮVADAS (A lygio antraštė / Heading 1)
1. SKAUSMAS POOPERACINIŲ LAIKOTARPIU (A lygio antraštė / Heading 1)
1.1. Alternatyvūs skausmo malšinimo būdai (B lygio antraštė / Heading 2)
<i>1.1.1. Klasikinės muzikos terapijos poveikis (C lygio antraštė / Heading 3)</i>
1.2. Biologinio senėjimo teorijos (B lygio antraštė / Heading 2)
...
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS (A lygio antraštė / Heading 1)
LITERATŪRA (A lygio antraštė / Heading 1)

10 pav. Darbo dalių antraščių žymėjimas

15 lentelė. Rekomenduojami studijų darbų šrifto nustatymai

Teksto tipas	Šrifto dydis, pt	Šrifto lygiuotė	Šrifto pobūdis
Pagrindinis tekstas	12	Abipusė	Paprastas šriftas Pirmos eilutės atitraukimas – 1,5 cm Tarpas tarp eilučių – 1,5 eilutės Nėra tarpo tarp pastraipų
A lygio antraštė	14	Centre	Paryškintas šriftas Didžiosios raidės Tarpas tarp pavadinimo ir teksto – 12 pt

Teksto tipas	Šrifto dydis, pt	Šrifto lygiuotė	Šrifto pobūdis
B lygio antraštė	14	Centre	Paryškintas šriftas Tarpas tarp pavadinimo ir teksto – 12 pt
C lygio antraštė	12	Centre	Paryškintas, pasvirasis šriftas Tarpas tarp pavadinimo ir teksto – 12 pt
Lentelės pavadinimas	12	Centre	Pasvirasis šriftas Tarpas po pavadinimu – 6 pt
Informacija lentelėje	11	Stulpelio antraštė ir paantraštė – centre	Paryškintas šriftas
		Tekstas – kairėje Skaičiai – centre	Paprastas šriftas
Paveiklo pavadinimas	12	Centre	Pasvirasis šriftas Tarpas virš pavadinimo – 6 pt
Literatūros sąrašas	12	Kairėje	Tarpas tarp eilučių – 1,5 eilutės Atvirkštinė įtrauka – 0,8 cm Laikytis bibliografinių nuorodų sudarymo rekomendacijų

Spausdinant tekstą, tarp žodžių paliekamas tik vienas tarpas. Taškas, kablelis, dvitaškis, kabliataškis, klaustukas spausdinami po žodžio paskutinės raidės be tarpo, o po šių ženklų paliekamas vienas tarpas.

Tekste prieš brūkšnį ir po jo paliekamas vienas tarpas. Išspausdinus atidaromuosius skliaustelius, toliau tekstas spausdinamas be tarpo. Uždaromieji skliausteliai spausdinami iš karto po paskutinio ženklo (kaip ir taškas, kablelis). Kabutės spausdinamos taip pat. Lietuvių kalboje kabutės žymimos: išskiriamo žodžio pradžioje du kableliai apačioje, o citatos ar kito išskiriamo žodžio pabaigoje – viršuje (pavyzdžiui, Įsakyme „Dėl gaivinimo standartų patvirtinimo“).

Visi darbo lapai turi būti sunumeruoti. Puslapių numeriai pradedami žymėti nuo antrojo (titulinis lapas nenumeruojamas) arabiškais skaitmenimis apatinėje paraštėje dešinėje be taškų ir brūkšnelių.

Jei teorinėje dalyje yra sudaromi įvairūs sąrašai, jie numeruojami, kai yra svarbi eilės tvarka, pavyzdžiui, instrukcijose. Numeruojama arabiškais skaitmenimis, pavyzdžiui:

Gydytojo iškviatimo į namus tvarka:

1. Gydytojo konsultacijai namuose pacientas registruojasi registratūroje arba telefonu.
2. Gydytojas konsultuoja namuose, jei pacientas dėl sunkios būklės pats negali atvykti į centrą.
3. Kitais atvejais pacientas į konsultaciją atvyksta pats arba yra atvežamas greitosios medicinos pagalbos automobiliu.

Jei išvardintų daiktų seka nesvarbi, galima naudoti taškelius, brūkšnelius ar kitokius skyriklius. Reikėtų vengti sudėtingos numeravimo sistemos, siekiant pateikti iš karto keletą sąrašų. Geriau juos išskaidyti. Kad ir kokios rūšies sąrašas būtų naudojamas, visi jame išvardinti teiginiai turi būti vienodo formato, išlaikomas skiriamųjų ženklų vienodumas, pavyzdžiui:

Pacientas, pasireiškus indikacijoms, siunčiamas įforminus siuntimą:

- į stacionarą (ligoninę) ar dienos stacionarą;
- į specialisto konsultaciją;
- į kitas gydymo įstaigas;
- į sanatorijas ir reabilitacinio gydymo įstaigas.

3. BAIGIAMOJO DARBO VERTINIMAS

Kvalifikacinė komisija, vadovaudamasi Kauno kolegijos studijų tvarka ir kitais teisiniais dokumentais, vertina baigiamąjį darbą. Taip pat parengtą studento baigiamąjį darbą vertina vadovas, recenzentas. Recenzento ir vadovo vertinimo formos pateiktos 3 ir 4 prieduose. Apie baigiamųjų darbų vertinimo tvarką skaitykite dokumentą „Medicinos fakulteto studentų baigiamojo vertinimo organizavimo tvarka“, patvirtintą Kauno kolegijos Medicinos fakulteto dekanų įsakymu.

LITERATŪRA

1. Creswell, J. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3-ioji laida). Thousand Oaks (Calif.); London: SAGE.
2. Čekanavičius, V., & Murauskas, G. (2006). *Statistika ir jos taikymai: vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams*. Vilnius: TEV.
3. Denzin, N., & Lincoln, Y. (2005). *The Sage Handbook of Qualitative Research* (3-ioji laida). Thousand Oaks: SAGE.
4. Drisko, J.M., Maschi T. Content Analysis (2016). UK: Oxford University Press.
5. Hammersley, M. (2013). *What is Qualitative Research?* London: Bloomsbury Academic.
6. Kardelis K. (2017). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
7. Luobikienė, I. (2008). *Socialinių tyrimų metodika* (6-oji laida). Kaunas: Technologija.
8. Luobikienė, I. (2011). *Socialinių tyrimų metodika* (7-oji laida). Kaunas: Technologija.
9. Merkys, G., Vaitkevičius, S., & Urbonaitė-Šlyžiuvienė, D. (2004). *Užsakomųjų tyrimų ataskaitos rengimas*. Vilnius-Kaunas. [žiūrėta 2015-11-3]. Prieiga per internetą https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/centrai/testiniu_studiju_centras/tvarkarasciai_tv_2_5/Rekomendacijos_tyrejams_1%20dalis.pdf.
10. Nevinskaitė, L., Trumpulytė, S., Jurgutis, M., Štreimikis, A., Stabingis, L., & Kučiukas, V. (2008). *ETD dokumentų plagijavimo patikros galimybių studija*. Vilnius. [žiūrėta 2015-11-3]. Prieiga per internetą: http://senas.labt.lt/naujienos/ETD_dokumentu_plagijavimo_patikros_galimybiu_studija.pdf.
11. Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods* (3-oji laida). Thousand Oaks.
12. Piščalkienė, V., Grincevičius, O., Jonaitienė, L., Kirvaitienė, J., Mikutavičienė, I., Zachovajevienė, B., & Adomavičienė, G. (2012). *Profesinio bakalauro baigiamojo darbo rengimo metodinės nuorodos: mokomoji knyga*. Kaunas.
13. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija: metodinė knyga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
14. Šarlauskienė, Lina. (2018). *Informacijos šaltinių naudojimas studijų ir mokslo darbuose*. 3-asis leid. Kaunas: Kauno kolegija. Prieiga per internetą: <http://biblioteka.kaunokolegija.lt/wp-content/uploads/2018/09/Lina-Sarlauskiene-Informacijos-saltiniu-naudojimas-studiju-ir-mokslo-darbuose.pdf>
15. Tijūnėlienė, O., & Virbaliienė, A. (2006). *Mokslinis tikrovės pažinimas: Apklauso metodas: metodinė knyga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

16. Vobolevičius, V. *Statistinė duomenų analizė*. [žiūrėta 2015-11-3]. Kaunas: Kauno technologijos universiteto Politikos ir viešojo administravimo institutas. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/sda/sda.html&course_file=sda_turinys.html.
17. Žydžiūnaitė, V. (2007). *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos*: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.
18. Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai*. Kaunas, Vaga.

PRIEDAI

**FAKULTETO PAVADINIMAS
KATEDROS PAVADINIMAS**

Autoriaus vardas ir pavardė

BAIGIAMOJO DARBO/PROJEKTO PAVADINIMAS

Profesinio bakalauro baigiamasis darbas/projektas

Studijų programos pavadinimas (*kilmininko linksniu*) studijų programos
valstybinis kodas (*įrašykite*)

Studijų krypties pavadinimas (*kilmininko linksniu*) studijų krypties

Autorius Vardas Pavardė

_____ (parašas)

_____ (data)

Vadovas mokslinis laipsnis Vardas Pavardė

_____ (parašas)

_____ (data)

Miestas, metai

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

20____ m. _____ d.
Kaunas

Aš, _____, _____ studijų programos studentas(-ė)
patvirtinu, kad mano baigiamasis darbas/projektas _____
_____ parengtas savarankiškai
ir visi pateikti duomenys yra teisingi ir gauti sąžiningai. Darbe/projekte nėra panaudota informacinė
medžiaga, kurią galima priskirti plagiatui ar kuri pažeidžia autorių teises, visi darbe pateikti
duomenys surinkti paties darbo autoriaus arba cituojami pagal visus teisės dokumentuose ar
bibliografinėse nuorodose keliamus reikalavimus.

Darbo autorius:

_____
(parašas)

_____
(vardas, pavardė)

FAKULTETO PAVADINIMAS
KATEDROS PAVADINIMAS

BAIGIAMOJO DARBO/PROJEKTO VADOVO ATSILIEPIMAS

20__ m. _____ d.
Kaunas

Studentas (-ai) _____

Baigiamojo darbo/projekto tema: _____

Studijų programa _____

BAIGIAMOJO DARBO VERTINIMAS

1. Temos aktualumas, naujumas ir praktinė baigiamojo darbo/projekto reikšmė _____

2. Darbo/projekto loginis nuoseklumas (temos, tikslo, uždavinių, tyrimo objekto, taikomų metodų ir gautų išvadų sąsajos) _____

3. Gebėjimas sisteminti ir vertinti medžiagą _____

4. Problemos sprendimo racionalumas _____

5. Darbo/projekto rezultatų, išvadų bei pasiūlymų pagrįstumas _____

6. Naudoti literatūros ir kiti informacijos šaltiniai (naujumas, įvairovė ir kt.) _____

7. Darbo/projekto įforminimo kokybė _____

8. Darbo/projekto lietuvių kalbos taisyklingumas _____

9. Darbo/projekto privalumai _____

10. Darbo/projekto trūkumai _____

11. Darbo/projekto atlikimo sistemiškumas ir savarankiškumas _____

12. Siūlymas dėl darbo/projekto gynimo viešajame kvalifikacinės komisijos posėdyje _____

Baigiamojo darbo/projekto vadovas (-ė):

_____
(pareigos)

_____
(parašas)

_____
(vardas, pavardė)

**KAUNO KOLEGIJOS
MEDICINOS FAKULTETAS
BAIGIAMOJO DARBO RECENZIJĄ**

Studijų programa:

Darbo autorius:

Darbo pavadinimas:

Darbo apimtis psl., literatūros sąrašas šalt. Darbe yra lent., pried .

Nr.	Vertinimo kriterijai	Atitikimas baigiamajam darbui keliamiems reikalavimams		
		Atitinka	Iš dalies atitinka	Neatitinka
1.	Pasirinktos temos aktualumas, praktinė baigiamojo darbo reikšmė			
2.	Tyrimo tikslo, uždavinių tikslumas			
3.	Autoriaus susipažinimo su kitų autorių darbais ir šaltinių panaudojimo darbe gausa			
4.	Literatūros šaltinių citavimo tikslumas bei pateikimo kokybė			
5.	Tyrimo metodų pasirinkimo tinkamumas			
6.	Metodikos aprašymo aiškumas, logiškumas			
7.	Tyrimo rezultatų interpretavimo lygis			
8.	Išvadų atitikimas uždaviniams, išvadų ir rekomendacijų pagrįstumas.			
9.	Privalomi baigiamojo darbo struktūros elementai, darbo apimties tinkamumas ir struktūrinių dalių subalansuotumas, dalių pavadinimų atitikimas tekstui			
10.	Spausdinimo, tekstinės bei vaizdinės medžiagos pateikimo kokybė, logiškumas			

Recenzento papildomi klausimai:

Recenzento papildomos pastabos:

Įvertinimas pažymiu ir bendra išvada (darbo atitikimas nustatytiems reikalavimams bei tinkamumas viešam gynimui)

(recenzento vardas, pavardė)
(data)

(parašas)

ISBN 978-9955-27-556-5 (internetinis)
Leido Kauno kolegijos Reklamos ir medijų centras
Pramonės pr. 20, Kaunas